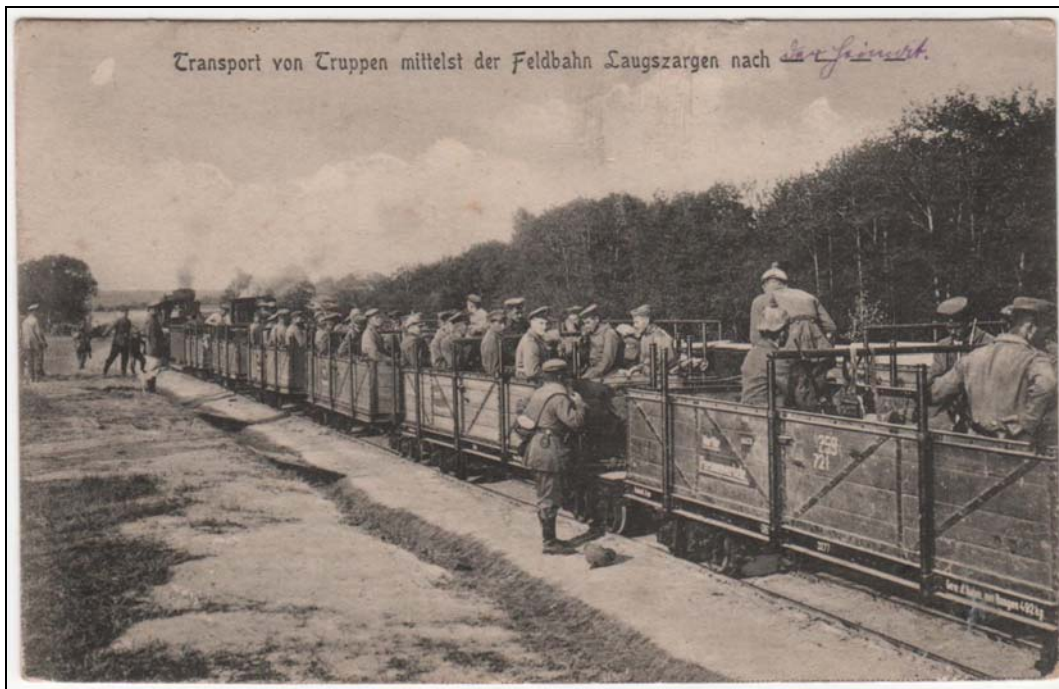


Filatelistengroep
HET BALTISCHE GEBIED



Filatelistengroep 'Het Baltische Gebied'

Opgericht op 9 oktober 1982.

Lidmaatschap

Minimaal € 20,00 per jaar.

Voorzitter

R.W. van Wijnen
Karthuizerstraat 31
6824 KA Arnhem
tel. (026) 351 34 84
marsruts@planet.nl

Penningmeester/Secretaris ledenadministratie

H.W.A. Pijpers
Nederlandlaan 42
2711 JA Zoetermeer
tel. 06 5317 1208
hans.pijpers@hccnet.nl

Opmaak/redactie 'Het Baltische Gebied'

J. Kaptein
Reigerskamp 705
3607 JP Maarssen
tel. (0346) 57 44 18
jan@jkaptein.nl

Erelid

A.C. de Bruin
Ten Passeweg 10A
8084 AN 't Harde
tel. (0525) 65 31 24

Beheerder bibliotheek

O. Petri
Brugakker 3640
3704 LP Zeist
(030)-6950735
olav.petri@planet.nl

Gironummer:
3243251 t.n.v.
"Het Baltische Gebied"
te Zoetermeer

HBG op Internet

www.hetbaltischegebied.nl

INHOUDSOPGAVE

- 2 Beste mensen...**
Ruud van Wijnen
- 2 Litauen Handbuch Teil 2**
- 3 Verslag 59^e bijeenkomst 17 september 2011**
Olav Petri
- 4 Narva en Narva-Jõesuu tot 1945**
Jan Kaptein
- 14 De Rode Letse schutters: hoe liep het af?**
Olav Petri
- 18 Spoorpost in Litouwen : Memelgebied, aanvulling**
Jan Kaptein, Hans-Christoph von Lindeiner-Wildau
- 29 Eerst goed kijken....**
Ruud van Wijnen
- 30 Litouwse krenten**
Ruud van Wijnen
- 47 De nadagen van een postkantoor**
Sijtze Reurich
- 51 Drie Vilnius opdrukken : helemaal vals of toch niet helemaal?**
Olav Petri
- 52 LPS : tijdschrift en internetsite**
Jan Kaptein
- 53 Terugkomen op**
Ruud van Wijnen, Jan Kaptein
- 55 Voor u gelezen**
Joop van Heeswijk, Jan Kaptein, Olav Petri, Ruud van Wijnen

Bijeenkomsten 2012: 24 maart en 22 september 2012 in Geldermalsen

Bij de voorplaat:

Een kaart, geschreven 24-7-1917, met de afbeelding van een troepen-transport met de 'Feldbahn Laugszargen nach der Heimat' (collectie Hans-Christoph von Lindeiner-Wildau. Meer over de spoorpost in het Memelgebied in dit nummer.

BESTE MENSEN...

Ruud van Wijnen

Allereerst een pluim. Aan U. Lezer, lid van onze filatelistengroep én trouw en tijdig betaler van het lidgeld. Onze heer penningmeester hoor ik niet klagen over uw “zwakke betalingsmoraal”. Integendeel: velen van u ronden de jaarlijkse contributie naar boven af en spekken daarmee onze kas. Een goede, bijna traditionele, gewoonte. Vooral blijven doen, zou ik zeggen. Door onze gezonde financiële situatie (waar hoor je dat nog in deze tijd van banken- en eurocrises) kunnen we ons af en toe iets buitensporigs veroorloven, zoals het publiceren van “Railway Post in Lithuania”. Deze bijzondere uitgave van ons blad is inmiddels uitverkocht, “all over the world”.

Dat de inning van de contributies niet overal vlot verloopt las ik onlangs in de voorwoorden van de voorzitters in de “Mitteilungshefte” van twee Duitse zusterverenigingen: Peter Feustel in “Eesti Post” en Martin Bechstedt in “Lituania”. Maar een andere verzuchting van beiden herken ik wel: er zijn te weinig actieve leden die voor hun blad een artikel(tje) kunnen schrijven of aandragen. Dat geldt zeker ook voor “Het Baltische Gebied”, waarbij we het grote voordeel hebben dat we over drie verschillende landen en hun randgebieden kunnen publiceren. Gelukkig beschikken over een gemotiveerde elitegroep van vaardige pennevvoerders. Vooral blijven schrijven, zou ik zeggen.

Als u de inhoudsopgave van deze 59^{ste} “het Baltische Gebied” met een eerste blik snel en vluchtig leest, lijken de artikelen uit een rariteitenkabinet te rollen: “tot ‘45”, “hoe liep het af”, “aanvulling”, “eerst goed kijken”, “krenten”, “nadagen” en “vals(of toch niet)”.

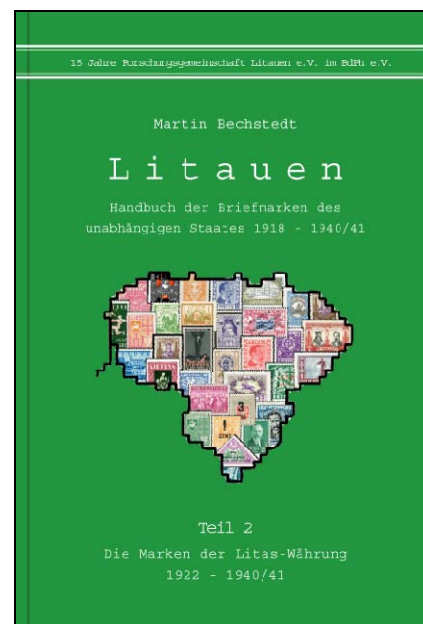
Maar het gaat achtereenvolgens over Narva, de Letse Rode Schutters, spoorpost in het Memelgebied, de dag van de Duitse bezetting van Riga, Litouwse poststukken, een postkantoor en Vilnius-opdrukken. Zeer lezenswaardige artikelen over de drie landen en twee van de randgebieden. Dank aan alle auteurs voor hun bijdragen. In dit nummer herleeft de traditionele en

gewaardeerde schrijfwedstrijd. De benodigde afbeeldingen en het reglement vindt u bij het artikel over de Litouwse krenten. Uw voorzitter verwacht levendige, gedegen en spitse inzendingen die de jury voor een moeilijke keuze zullen stellen. Alle inzendingen zullen worden opgenomen in ons volgende blad en de winnaar wacht, behalve de eer, een heuse prijs. Vooral meedoen, zou ik zeggen.

De benodigde briefkaart (1 per lid) kunt u aanvragen bij de voorzitter en mag uitsluitend worden gebruikt voor de schrijfwedstrijd en uitdrukkelijk niet worden aangewend voor persoonlijke correspondentie aan derden.

Ik wens iedereen prettige leesdagen en een voorspoedig 2012.

Litauen Handbuch 2



In Lituania 35/36, zojuist ontvangen, wordt aangekondigd dat het Litauen Handbuch Teil 2 binnenkort verschijnt.

We kennen deel 1 (1918-1922 en dit tweede deel is een voortzetting. Het behandelt de periode van de geldshervorming, de invoering van de Litas in de herfst van 1922 tot de Sovjetperiode (1940-1941). De postzegels uit deze periode worden uitgebreid beschreven: varianten, motieven, kleuren, tandingen, watermerk, druk, afwijkingen en toevalligheden.

Achtergrondinformatie over het ontstaan van de zegels en een schildering van de historische omstandigheden maken het beeld compleet.

Het boek -400 pagina's- gaat 49,50 euro kosten + portokosten.

Bestellingen kunnen per email naar de auteur, Martin Bechstedt:

m.bech@t-online.de

of per post:

Roggenkamp 80a

22941 Bargteheide

Duitsland

Olav Petri

Geen Duitse leden deze keer, wel een uit België en ons Nederlandse lid uit Letland had zijn poststukken in de laadbak. Drie afzeggingen kwamen binnen, Ronald Reuderink, Thomas Löbbeling (zit in Kaboel) en Torsten Berndt die de propaganda voor ons spoorwegnummer verzorgde in Duitsland, dat leverde een goede verkoop op. Hans Möhlmann meldde zich spontaan als bankier van de dag en inde de gelden voor de lunch. Met dank van de leden.

Bestuurszaken

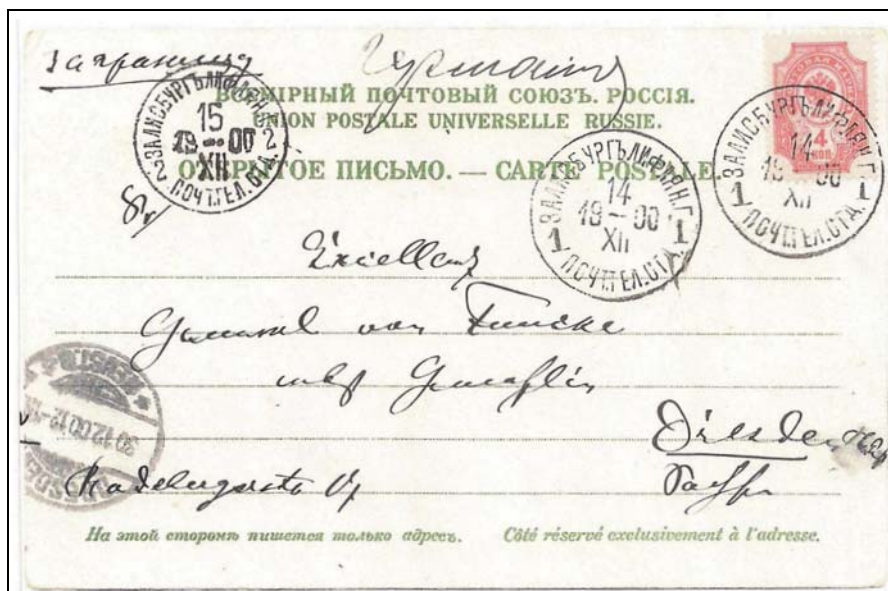
De Postex bleek niet te bemannen doordat men moest werken of juist op vakantie was. Vervolgens bleek dat onze aanmelding ergens niet goed gegaan was, zodat we geen stand zouden hebben en niet in de folders zouden staan. Plan "B" komt in actie, zoals al afgesproken gaan we naar de Pandahallen, ik meen dat die tegenwoordig Achmeahallen heten, in Loosdrecht. De datum is nog onbekend, meestal zo eind januari. De verenigingen hebben daar tafels, er is altijd veel handel.

Ons 60-e nummer komt uit, reden voor een feestje. We denken aan een eigen postzegel voor frankering van ons blad en voor de verkoop. Hans Pijpers weet hoe dat moet, ideeën genoeg, hij gaat aan de slag. Jan Kaptein had een idee, onze medeleden uit OEF hebben ervaring. Hans wist nog te melden dat ons ledental stabiel is.

Een echte webmaster zou wellicht nog wat kunnen doen zodat we onder de aandacht blijven. Dit punt blijft open. Tijdens de rondvraag worden uitgeleende tijdschriften uitgewisseld. De aanwezigen zetten hun handtekening op een kaart naar Kaboel. Olav handelde dat af.

Voorzitter Ruud van Wijnen had een bijzondere presentatie. Hij selecteerde

18 leden kwamen aan de opening van het filatelieseizoen naar Geldermalsen en beleefden een aangename dag.



Afb. 1

Briefkaart van SALISBURG (Massalaza) naar DRESDEN. In Salisbury werden twee verschillende dagtekeningstempels geplaatst, op 14 december het grote met het volgnummer 1, een dag later het kleinere met volgnummer 2.

Hiermee werd verantwoord dat de kaart pas de dag na de ter post bezorging werd verzonden. In kleinere postkantoren werd het '2' stempel over het algemeen gebruikt voor speciale gevallen, bv. als aankomststempel of op zendingen met aangegeven waarde.

poststukken (afb. 1), deelde een kopie uit voor ieder en besprak deze stukken, maar zorgde als ervaren leraar ervoor dat de klas een werkzaam aandeel had in het werk. Het resultaat werd een levendig gebeuren. Bis, bis! Na een smakelijke en gezellige lunch volgde een miniveiling waarbij het leek of alle albums al voldoende gevuld waren. Desondanks wisselde materiaal van eigenaar tijdens een prettige presentatie van de voorzitter.

De 24e filateliebeurs in Loosdrecht is van 27 t/m 29 januari 2012.

**Volgende
bijeenkomsten HBG:
24 maart 2012
22 september 2012.
in Geldermalsen**

NARVA EN NARVA-JÖESUU TOT 1945

Jan Kaptein,

De stad Narva ligt in het uiterste noordoosten van Estland, aan de grens met Rusland. Het is een belangrijke stad –de derde van Estland- en kan beschouwd worden als het centrum van de Russische minderheid.

Narva ligt aan de gelijknamige rivier en de rivier is nu ook de grens met Rusland. Aan de overkant ligt het Russische Ivangorad. Op het kaartje uit Baedeker -1912- (afb. 3) zien we op deze plaats aan de rechteroever het stadsdeel 'Ivangorodskij Vorstadt'. Aan weerszijden ligt een fort. Het fort aan de kant van Narva – in huidige vorm gebouwd door de Zweden- heet Hermansburcht (*Hermanni linnus*).

Op de kaart hiernaast (afb. 1) een afbeelding van het fort. Zo te zien is dit het Russische fort –vanuit het noorden aan de linkerkant- en dat staat ook op de kaart: ИВАНГОРОДСКИЙ КРѢМОСТЬ (IVANGORODSKII KREPOST), Ivangorad vesting. De kaart is verzonden vanuit МЕРЕКЮЛЬ ЭСТЛ. (MERREKYUL EHST.). Deze plaats lag dus in het gouvernement Estland. De huidige Estse naam is Meriküla. Meriküla ligt ook in noordoosten van Estland, vlakbij Narva.

Volgens de tekst van de kaart zit men sinds drie weken in een pension aan zee op een uur afstand van Hungerburg....

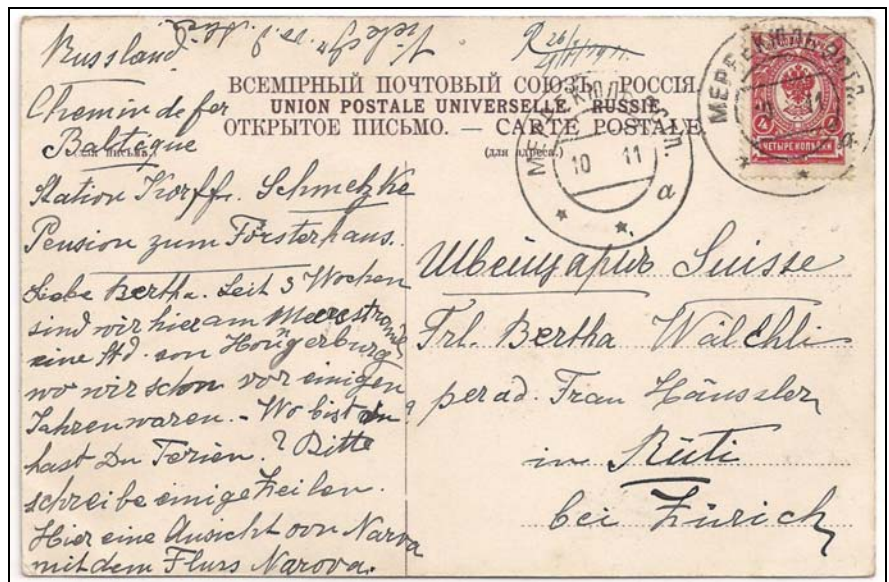
De vestingen

De geschiedenis van de forten aan weerszijden, geeft ook de roerige geschiedenis van dit gebied aan. De Narva was begin 13^e eeuw al een belangrijke grensrivier: tussen Lijfland en de Republiek Novgorod.

Het kasteel van Narva is gesticht in de tweede helft van de 13^e eeuw, onder het Deense bewind van Noord-Estland. De stad Narva kreeg in 1345 stadsrechten. In 1346 werd het kasteel en de stad Narva door de Deense koning verkocht aan de Lijflandse Orde.



Afb. 1a (82 %)



Afb. 1b



Afb. 2

Detail van een kaart uit Meyers Konv. Lexikon, 6. Aufl, 1905-1909.

De vesting Ivangorod is in 1492 gebouwd en –na voltooiing- genoemd naar Ivan III Vasilevitsj. Hij was grootvorst van het Grootvorstendom Moskovië tussen 1462 en 1505 en zijn bijnaam was ‘de Grote’. Hij veroverde Novgorod, voerde de tweekoppige adelaar als symbool van het rijk in, en verbrak de banden met de Gouden Horde, de Tataren. In 1558 – met de Lijflandse Oorlog- werd Narva Russisch, maar in 1581 werd Narva weer Zweeds. De Russen deden nog een poging de stad te heroveren tijdens de Zweeds-Russische Oorlog (1590-1595), maar dat had geen succes. De verdediging van de stad werd tijdens de Zweedse periode flink uitgebreid en werd de sterkste in Noord-Europa. Tussen 1581-1590 en 1612-1704 was ook Ivangorod Zweeds gebied. In 1704 –tijdens de Grote Noordse Oorlog werd Narva weer Russisch onder tsaar Peter de Grote. De bastions werden gerenoveerd en Narva bleef een Russische vesting tot 1863.

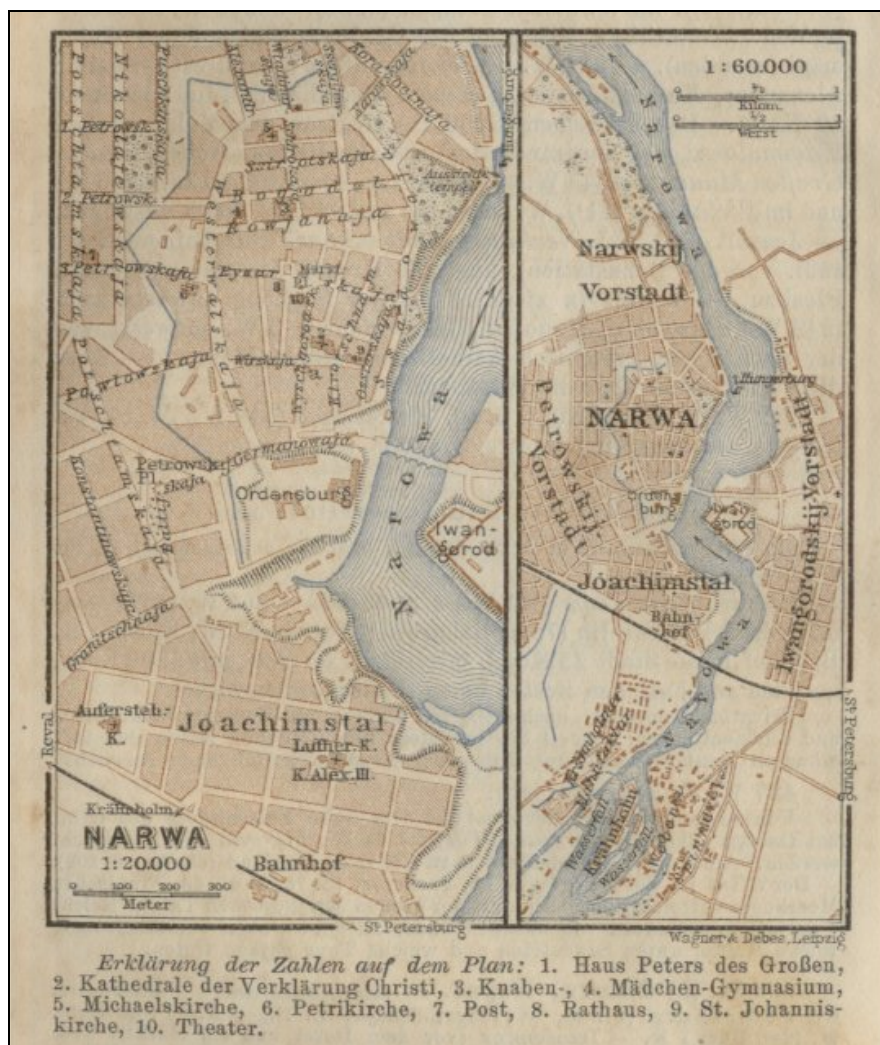
Van 1612 tot 1945 was Ivangorod administratief een deel van Narva, eerste Zweeds, daarna Russisch, daarna Ests, dan nog de Duitse bezetting en tenslotte Russisch.

Met de Vrede van Tartu -1920- werd de onafhankelijkheid van Estland erkend, en de grens liep iets meer oostelijk, zodat ook Ivangorod als deel van de stad Narva binnen Estland viel. Met de Sovjetbezetting na de Tweede Wereldoorlog werd de rivier Narva de grens van de Estse SSR, en Ivangorod bleef met de Tweede Estse Onafhankelijkheid (1991) deel uitmaken van Rusland.

Narva in de Tsarentijd

Voor de invoering van de postzegels zien we op post de naam Narva in allerlei stempels en het handboek EESTI (lit. 2) laat er een flink aantal zien (p. 436, en Supplement p. 36). Met de invoering¹ van de eerste postzegels (1857) werden oude stempels nog als datumstempel gebruikt (op de achterzijde) en ontwaarding vond plaats met een geschreven kruis.

¹ Over de tsaristische stempels, zie: Van Arensburg via Kuressaare naar Kingissepa en weer naar Kuressaare 1 / Jan Kaptein. – In HBG 2006 ; 49. – p. 60 e.v.



Afb. 3

Kaart uit: Baedeker 1912, p. 78. Zie Lit. 1

Voor ontwaarding werden later ook in Narva puntstempels met nummer gebruikt (1858-1863). Narva was een districtshoofdstad, dus kreeg als puntstempel een nummer in een rechthoek van punten. Narva kreeg nummer 6 toegekend. Het handboek laat de zes met een krul zien (= volgens mij 9), het supplement heeft als verbetering een 6 met rechte stok.

Daarna volgen ook in Narva de enkelringsstempels met bovenin de plaatsnaam en onderin een ornament (fleuron). De datum staat in drie regels in het stempel: de dag in Arabische cijfers, de maand in drie cyrillische letters en het jaar in vier Arabische cijfers.

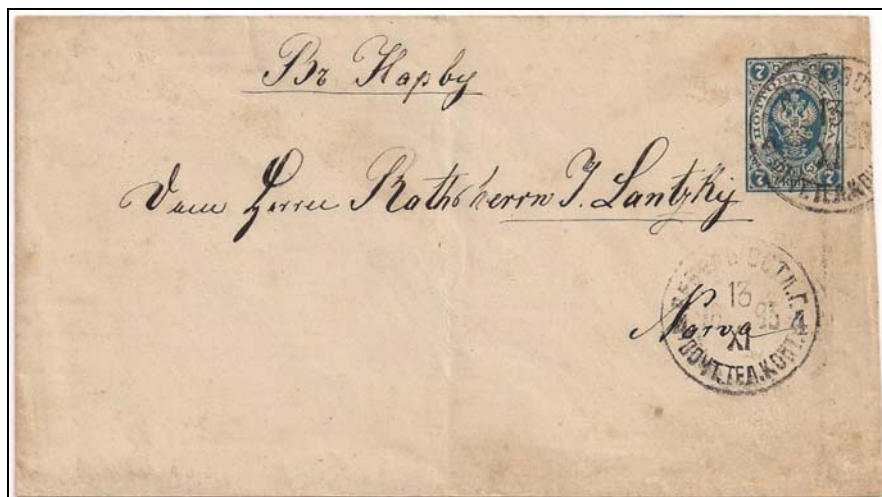
Het eerste stempel van dit type heeft geen kencijfer, en is in gebruik van 1861-1875. Het tweede stempel van dit type heeft als kencijfer een 1, links

en rechts in het stempel, in gebruik 1877-1889.

Met de invoering van deze standaardstempels werd bepaald dat ontwaarding door het nummerstempel moest gebeuren en dagtekening door het standaardstempel. In de periode 1886-1889 is er een stempel in gebruik met onderin posthoorns als versiering. Op 11 februari 1863 werden de nummerstempels ongeldig verklaard en gaat het standaardstempel ook voor ontwaarding van de zegels dienen.

Het handboek EESTI (lit. 2) geeft een mooi overzicht (p. 423 en 449-451) van de in Estland gebruikte stempeltypes. De hoofdingeling:

- 1.Eo-filatelistische stempels
- 2.Puntstempels met nummer
- Daarna de ronde stempels:
- 3.Fleuron types
- 4.Posthoorn types



Afb. 4a (79 %)
Brief, verzonden 1885 uit Revel (Tallinn) naar Narva.



Afb. 4b
Het aankomststempel van Narva.



Afb. 4c
Het stempel van Revel is een ander type, de opvolger van het stempel met de datum in drie regels: 'cross-date'.



Afb. 5 (collectie Sijtze Reurich)

Hier is een briefkaart met betaald antwoord van Narva naar Wenen, 9 december 1894. De kaart is in Wenen aangekomen op 24 december 1894; als je rekening houdt met de effecten van de verschillende kalenders, heeft de kaart er maar drie dagen over gedaan. Op de antwoordkaart staat een stempel van postwagon 25, die reed tussen Warschau en de Russisch-Oostenrijkse grens. Datum: 11 december 1894. Er staat geen stempel van Wenen op die kaart, dus de geadresseerde heeft nooit geantwoord.

5. Gouvernementsaanduiding onderin
6. Gouvernementsaanduiding bovenin of ontbreekt en aanduiding 'Postkantoor' of 'Post en Telegraafkantoor' onderin.
7. Dubbelringstempels
8. Machinestempels

In latere stempels (type 5 en 6 van de hoofddeling) wordt bij stempels van Narva altijd het gouvernement aangegeven: het gouvernement St. Petersburg.

In de hier getoonde stukken (afb. 4, 5 en 6) zien we in het stempel de afkorting voor het gouvernement: **НАРВА СПББУРГ.Г.** (NARVA S.P. BURG.G.). De laatste Г. (G) is de afkorting voor ГУБЕРНИЯ

(ГУБЕРНИЯ), gouvernement. Van Narva zijn verschillende stempels bekend:

*1881-1886 met gouvernementsaanduiding onderin, kencijfer 2 (type 5 van EESTI dus)

*1887-1891 Narva met gouvernementsaanduiding bovenin en aanduiding post-telegraafkantoor onderin, kencijfer 1 (type 6)

*1887-1895 idem maar iets kleiner en kencijfer 2. (type 6)

Vaak zien we een 'normaal' stempel (kencijfer 1) en een 'kleinere' versie (kencijfer 2). Een voorschrift uit de tweede helft van de 19^e eeuw bepaalde dat elk postkantoor minstens twee stempels moest hebben: één met 'normale' grootte (ca. 26 mm.) en een 'kleinere'. Dit kleine stempel was bedoeld voor kwitanties e.d., maar werd ook wel als vervanging van het normale stempel gebruikt.

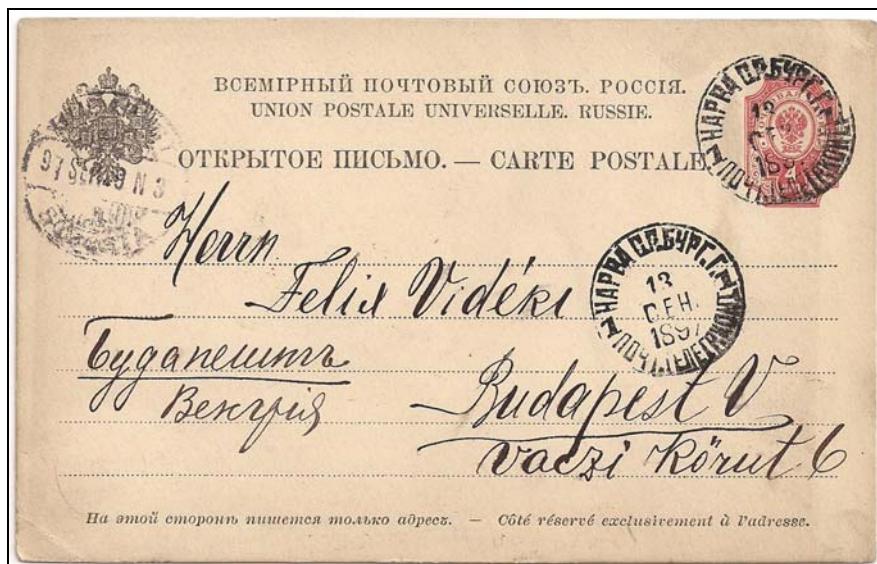
Ook type 6 is onderverdeeld:

A datum in drie regels en gouvernementsaanduiding, de hierboven genoemde stempels van Narva

B datum in drie regels maar zonder gouvernementsaanduiding: dit type 6B is niet gesignaleerd voor Narva.

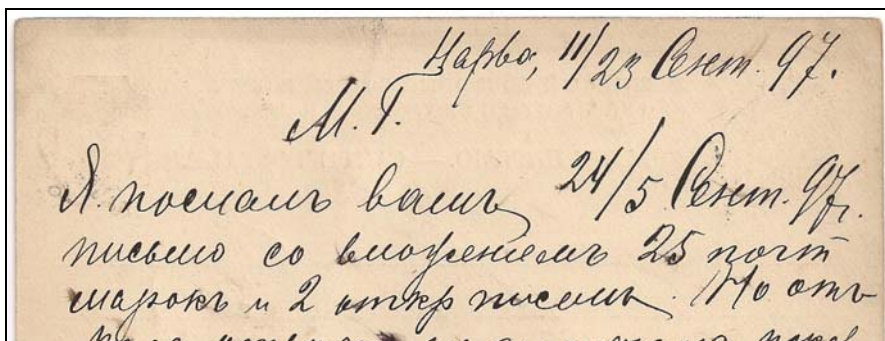
C maand in cijfers, met aanduiding gouvernement. Met dit laatste type - 6C- hebben we het over de zogenaamde 'cross-date' stempels.

In een circulaire van 5 april 1890 werden deze nieuwe stempels geïntroduceerd: de 'cross-date'-stempels met de datum in de vorm van een kruis. Ook van Narva zijn vier van deze stempels in gebruik geweest: met kencijfers



Afb. 6a (80 %)

Kaart, vanuit Narva vertrokken in 1897 op 13 СЕН., de afkorting voor СЕНТЯБРЬ (SEPTYABR), september



Afb. 6b

De afzender geeft zoals wel vaker op dit soort kaarten de datum twee keer aan: 11/23 september 1897. We zien hier de beide kalenders aangegeven: onze Gregoriaanse en de in Rusland gebruikte oude Juliaanse kalender. De Juliaanse kalender was in Rusland tot februari 1918 in gebruik. Om de datum van onze Gregoriaanse kalender te krijgen, moet er 12 dagen aan de Juliaanse datum toegevoegd worden bij data na 28 februari 1800 tot 28 februari 1900. Op deze kaart uit 1897 geeft de afzender de 12 dagen verschil aan.

Na 28 februari 1900 moet er 13 dagen bij de Juliaanse datum geteld om de Gregoriaanse datum te krijgen.

Alles over kalenders op: www.norbyhus.dk/calendar.php

1 (1892-1904), 2 (1899-1905), 3 (1892-1898) en 4 (1894-1898).

Onder de dag wordt de maand aangeven en men volgde een suggestie van de U.P.U. om dat in Romeinse cijfers te doen. Links hiervan staat dan de eeuw en rechts de rest van het jaartal.

Type 6C is weer verder onderverdeeld naar de manier waarop het postkantoor is aangeduid, maar in Narva is maar 1 subtype gebruikt, type 6C1, met de aanduiding П.Т.К..

Het cross-date stempel van Narva zit niet in mijn collectie, maar wel het cross-date stempel van Hungerburg. Deze plaats in is de eerste kaart genoemd (afb. 1b) en ligt vlakbij Narva:



Afb. 16b

Van Narva is alleen type 7A1 (**afb. 7**) met 10 verschillende volletters- en type 7B1 (**afb. 8**) met 4 verschillende volletters- gesignaleerd. In totaal dus 14 verschillende dubbelringstempels.



Ook hier geeft de afzender twee data aan: de Juliaanse en de Gregoriaanse. Na 28 februari 1900 moeten er 13 dagen bij de Juliaanse datum geteld worden om de Gregoriaanse datum te krijgen.



Narva in het interbellum

Tijdens de eerste Estse onafhankelijkheid werd de hele stad Narva, inclusief het stadsdeel Ivangorod op de oostelijke oever, Ests grondgebied.

De onafhankelijksoorlog begon in Narva op 28 november 1918. De volgende dag kwam de stad in Russische handen en dit zou zo blijven tot 19 januari 1919.

Met het verdrag van Tartu (1920) erkende de Sovjetunie de onafhankelijkheid van Estland. De grens liep iets oostelijk van de rivier de Narva.

In Narva zijn ook oude Russische stempels hergebruikt. Het gemakkelijkste onderscheid: de datum van de maand is in Arabische cijfers. Dit gebeurde in het begin ook lokaal. Het handboek EESTI (lit. 2) rangschikt deze lokaal gegraveerde stempels onder de provisorische stempels (rubriek 14, p. 535-539). Verder is er nog een onderverdeling: zonder 'EESTI' in het stempel (type 14F1) en met 'EESTI' (type 14F2). In Narva is alleen type 14F1 gebruikt, dit stempel heeft ook 'tralies' (afb. 9 en 10).

EESTI (p. 581) verdeelt de standaardstempels –dubbelrings– in verschillende hoofdtypen.: type 15A waren centraal gegraveerde oude Russische stempels, type 15B de nieuwe Estse stempels. Bij deze latere nieuwe Estse dubbelringstempels is de datum in Romeinse cijfers aangeven. EESTI geeft uiteraard ook een onderverdeling. De standaardstempels van Narva:

*A2 oude Russische opnieuw centraal gegraveerd, maand in Arabische cijfers, onderin EESTI

*B1 nieuwe Estse stempels, maand in Romeinse cijfers, twee kruisjes als ornament

*B4 nieuwe Estse stempels, maand in Romeinse cijfers, Maltese kruisen als ornament (afb. 11 en 12)

Afb. 11 (collectie Keimpe Leenstra)
Aangetekende brief, -9 II 24, vanuit Narva verzonden naar Zaandam.
Stempeltype 15B4



Afb. 9 (collectie Sijtze Reurich)

Op 24 december 1919 verstuurd van Narva naar Turku in Finland en daar aangekomen op 30 december 1919.



Afb. 10 (82 %)

Deel van een kaart, verzonden 29-5-1924, nog met de maand in Arabische cijfers, dus het oude type stempel. Zonder EESTI, dus lokaal hergebruikt: type 14F1.



Afb. 12a (82 %)

Kaart, verzonden 24 december 1935, met de maand in Romeinse cijfers, het nieuwe type stempel.



Afb. 12b (165 %, en scherper)

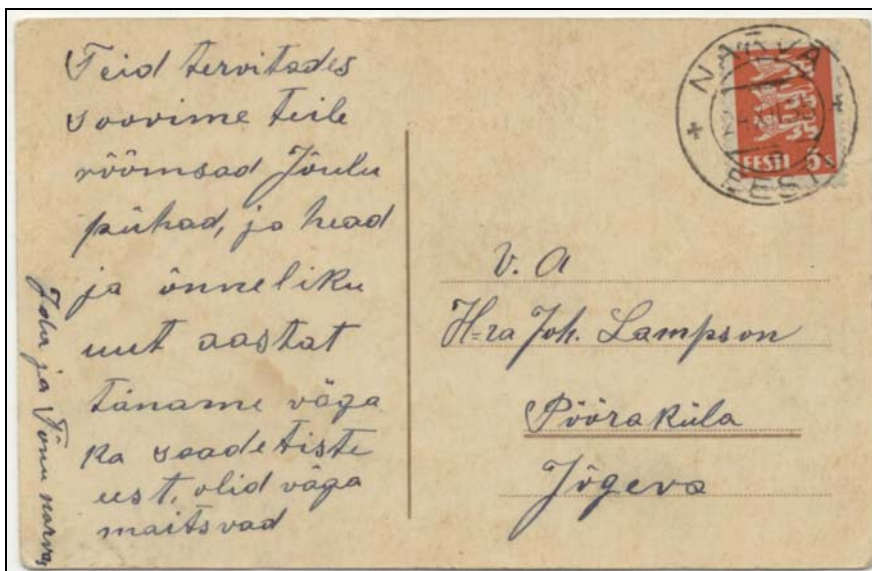
Narva is ook op een aantal Estse postzegels te zien: Mi. 66 (Hermann-vesting), Mi. 98 en 159 (watervallen) en Mi. 109 (wapen van Narva).



Mi. 159 (100 %)



Mi. 109
(coll.
Olav
Petri)



Mi. 66 (100 %)



Mi. 98 (100 %)



Afb. 13 (80 %)

Kaart, verzonden 27 XII 28 via de spoorpostroute Narva – Tapa., type 18B2a.

Tenslotte zijn er nog spoorpoststempels van de route Narva-Tallinn en de route Narva-Tapa. De spoorlijn gaat vanaf Narva in het noordoosten westwaarts naar Tallinn. Halverwege op deze lijn ligt Tapa en daar splits de lijn: westwaarts naar Tallinn en zuidwaarts naar Tartu.

De spoorpoststempels van Narva zijn uiteraard in het handboek te vinden

(lit. 2, p. 667-671).

Van de spoorpostroute Narva-Tallinn (1919-1927) zijn provisorische (handgeschreven) ontwaardingingen bekend (1919) en twee types ovale stempels (1920-1927). In het handboek gaat het om type 18B2: dubbele ovaal, maand in Romeinse cijfers, met onderin 'POSTVAGUN'. De twee types zijn subtypes: a met twee kruisen en d met

Maltezer kruisen.

In 1927 wijzigt de route: niet verder dan Tapa. Van route Narva-Tapa zijn twee types bekend. Het eerste type is eveneens 18B2a (1927-1941) (afb. 13). Het tweede type is 18B3 uit het Handboek: dubbele ovaal, maand in Romeinse cijfers, onderin EESTI (1932-1941).

Tweede Wereldoorlog

Tijdens de tweede wereldoorlog is ook Narva bezet door Duitsland (afb. 14 en 15) en er is zwaar gevochten.

Op 23 februari werd de **Armee-Abteilung Narwa**¹ gevormd.

Een 'Armee' (60.000 tot 100.000 man) bestond uit drie tot zes Korpsen (met losse eenheden erbij) en was ondergeschikt aan een Heeresgruppe of Armeegruppe. een 'Armee Abteilung' was meestal groter dan een Korps maar kleiner dan een hele 'Armee'.

De brief (afb. 15) heeft het veldpostnummer linksonder 32898. Dit nummer is van de 3.Kompanie Korps-Nachrichten-Abteilung 426. Het Korps Nachrichten Abteilung 426 bestond uit 4 Compagnies en was onderdeel van het **XXVI.Armeekorps**. Het XXVI Armeekorps was als, deel van de Armee Abteilung Narwa, in maart 1944 aanwezig in Narva. In Juli 1944 ging dit Korps, dan onderdeel van de 3 Panzerarmee bij Heeresgruppe Mitte naar Litouwen. In September 1944 ging het Korps, nu onderdeel van 4. Armee naar Oost-Pruisen.

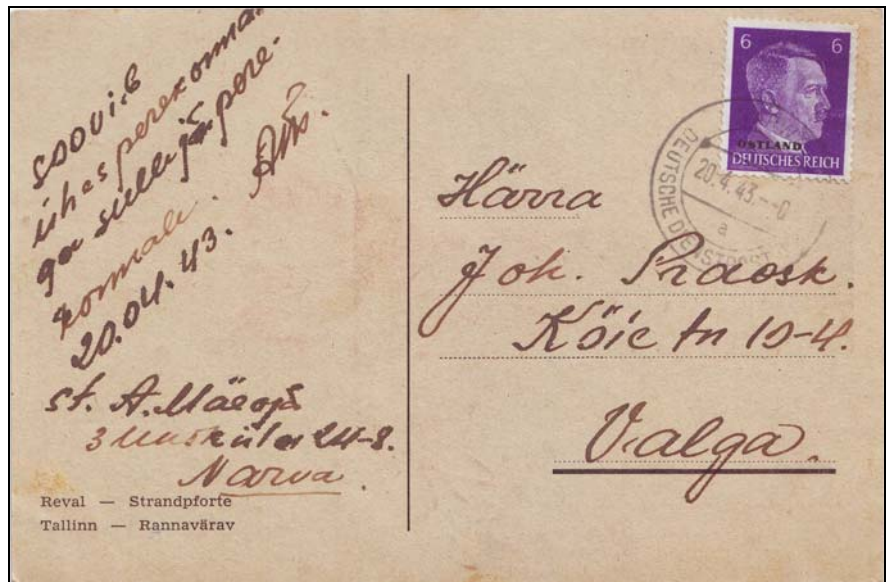
Op 6 maart 1944 is een groot deel van de oude stad vernietigd door een bombardement van de Sovjetluchtmacht. In deze periode komt Narva ook op twee postzegels voor.



(coll. Olav Petri)



(100 %)



Afb. 14 (collectie Sijze Reurich)

Hier is een - helaas wat minder duidelijke - afdruk van het Dienstpost-stempel van Narva op een ansichtkaart van Narva naar Valga, 20 april 1943. Als je goed kijkt, zie je dat Narwa hier met een W wordt geschreven.



Afb. 15 (71 %)

Veldpostbrief – met inhoud -, verzonden uit Narva 10-3-1944.

Het veldpostnummer Dit Korps maakte deel uit - rond maart (datum brief) 1944- van de Armee-Abteilung Narwa, die weer onder het grotere verband Heeresgruppe Nord viel.

¹ Zie: <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Gliederungen/ArmeeAbteilung/ArmeeAbtNarwa.htm>

Hungerburg

In de tekst van de kaart (**afb. 1b**) wordt ook gesproken over Hungerburg; het huidige Narva-Jõesu. Deze naam betekent in het Ests: Monding van de Narva. Tot 1918 heette deze plaats – 14 kilometer ten noorden van de stad Narva – УСТЬ-НАРОВА (UST-NAROVA) en deze naam zien we in de stempels (**afb. 16 en 17**). De plaats is vaak aangeduid met de Duitse naam: Hungerburg (**afb. 17**).

In Baedeker uit 1912 (p. 80) wordt de plaats –met Merreküll- als badplaats genoemd: “Am Meer de Badeorte *Hungerburg* (Kurhaus ; Dampfboot s. S. 77), hübsch gelegen, mit gutem Sandstrand, *Schmetzke* und *Merreküll* (Kurhaus ; Einsp. Vor Hungerburg, ½ St., 1 R., Zweisp. 1 ½ R. ; Droschke von Nárva, 15 W., 2-2 ½ R.).”

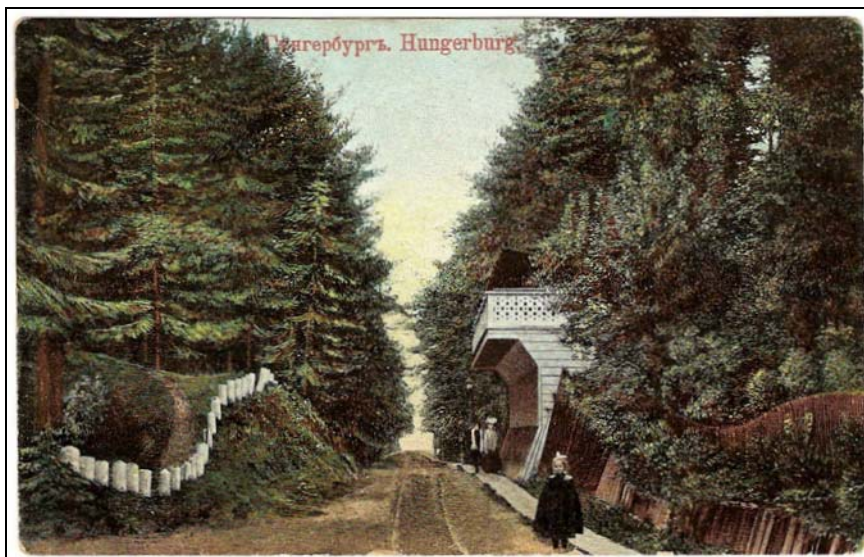
In de inleiding van Baedeker 1912 (p. XIII-XIV) worden de mogelijkheden van vervoer binnen de Russische steden genoemd: de gewone Droschken (of Iswóschtschik) zijn 'Einspänner', net plaats voor twee personen, en de Karéta, de 'Zweispänner' met vier plaatsen. Verder heb je natuurlijk nog de 'Driespänner', de bekende trojka, comfortabeler, maar niet goedkoop. In het begin² van de 16^e eeuw kregen bewoners van Narva van Wolter von Plettenberg toestemming om aan de monding van de rivier vis te vangen. Ze mochten alleen op zee vissen, de visvangst op de rivier viel toe aan anderen. Permanente bewoning was niet toegestaan. De vangst werd vervoerd naar Narva en Kudrukül. In de tweede helft van de 17^e eeuw werden de beperkingen opgeheven, in 1688 wordt Hungerburg in een belastingoverzicht vermeld waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen Hungerburg en Kudrukül.

Afb. 17 (collectie Olav Petri)
Een kaart met een afbeelding van
Hungerburg. De kaart is verzonden uit
УСТЬ-ХАПОБА (UST-NAROVA),
Hungerburg dus, op 16 april 1910 naar
station "Hermet" (Chermet)". Er is on-
deraan bijgeschreven: Pern. (met een
punt afgekort) Revel spoorweg (afge-
kort tot zij (en) d. Het stempel is dub-
bel, er is geen zegel verwijderd.

² Informatie hieronder is uit de Yandex, de Russische encyclopedie, en andere internetbronnen. Vertaling Olav Petri.



Afb. 16a
Kaart uit Hungerburg met 'cross-date stempel'.



De eerste vaste bewoners waren overigens loodsen voor de scheepvaart. Volgens de overlevering komt de naam van Duitse kooplieden die schipbreuk geleden hadden, geen voedsel hadden en het gehucht Hungerburg noemden, terwijl de nederzetting aan de andere kant Magerburg kwam te heten. Beide namen komen voor op landkaarten uit het einde van de 17e eeuw, de plaatsjes hadden toen ook een wapen. In 1782 werden Hungerburg en Kudrukül tot één gemeente verenigd. Honderd jaar later werd het een badplaats. In 1873 kreeg de plaats – die nog altijd onder Narva viel – een kurhaus, terwijl straten, waterleiding, parken, uiteindelijk twintig (!) tennisbanen en ander zaken die bij zo'n kurort horen tot stand kwamen. Rijke families kochten er grond en bouwden er zomerhuizen. De plaats kreeg de officiële naam Narva-Jyessuu. Eind 19e eeuw woonden er 2000 vaste bewoners, in het seizoen 1914 verbleven er 10.000 badgasten. Voor de gasten waren er een kurzaal, vuurwerk, bootexcursies, dansavonden en concerten. Ook uit het buitenland kwamen toeristen.

In de jaren '30 werd de plaats opnieuw populair, met name ook onder kunstenaars en Scandinaviërs. Records aan aantallen toeristen werden gebroken in de jaren '80. In 1986 verbleven er 37000 toeristen in "sanatoria", jeugdkampen en vakantiehuizen.

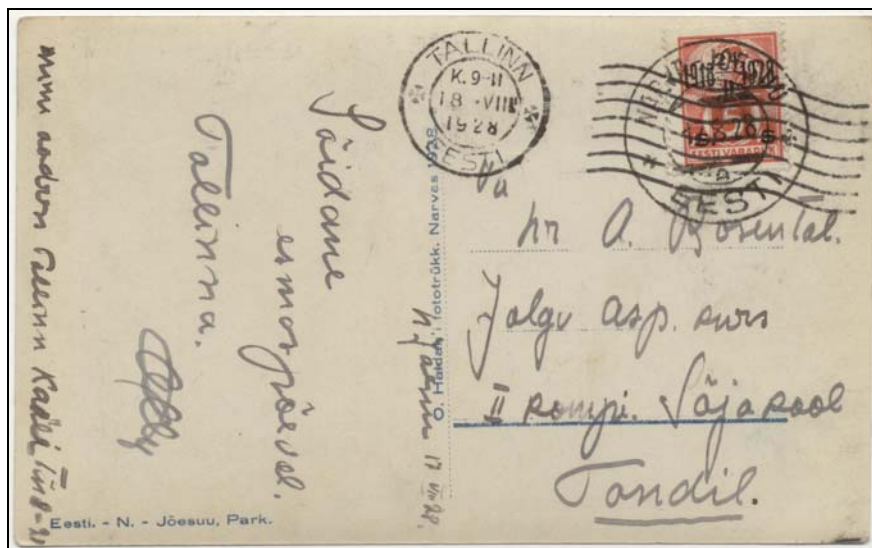
Met de onafhankelijkheid heeft ook Narva-Jõesu Estse stempels gekregen (afb. 18).



Afb. 18b (150)

Tot slot

Na de Tweede Wereldoorlog wordt de rivier de Narva de grens van de Estse Sovjetrepubliek, binnen de



Afb. 18 (82 %)

Sovjet-Unie. Als Estland in 1991 opnieuw onafhankelijk wordt, is de Narva de grens met de Sovjet-Unie. Ook deze periodes van de geschiedenis van Narva en Narva-Jõesu zijn zegels en postwaardestukken te vinden. Een onderwerp voor een vervolgartikel.



Literatuur

1. Baedeker, Karl

Russland nebst Teheran, Port Arthur, Peking : Handbuch für Reisende / von Karl Baedeker. – 1912.

2. Hurt, Vambola en Ojaste Elmar

EESTI = Estonia : philately & postal history handbook catalogus = Estland : Philatelie & Postgeschichte Handbuch Katalog / Vambola Hurt, Elmar Ojaste. – 1986

Supplement = Nachtrag. – 1988

DE RODE LETSE SCHUTTERS: HOE LIEP HET AF?

Olav Petri

Veel is al geschreven over de Letse schutters, geïllustreerd met postale getuigen van hun bestaan. Slechts twee poststukken kan ik hier aan toevoegen plus postzegels die gerelateerd zijn aan deze befaamde militairen.

De tsarentijd

De Letse schutters, in het Russisch Latyshkie strelki geheten, uiteindelijk ook bekend als de “Rode Letse schutters”, hebben een grote rol gespeeld tijdens de Eerste Wereldoorlog in de strijd tegen de Duitsers, vervolgens in de oorlog in de jonge republiek Letland en de in de Burgeroorlog in Rusland.

De strijd aan het oostelijk front tegen de Duitse legers verliep voor het Russische leger niet succesvol. Toen het front in 1915 de Letse gebieden naderde, ontstond, aangemoedigd door patriottische Letse politici in Petersburg, het idee om speciale legereenheden in het leven te roepen, bestaande uit alleen Letten. Aanleiding vormde het opvallende succes en de grote persoonlijke inzet van een reserve-eenheid met veel Letten bij de verdediging van Koerland. De Letse schutters werden vanaf november 1915 geformeerd in bataljons, later zijn er regimenten ontstaan, in de sovjetijd is sprake geweest van Letse divisies.

De Letse schutters, zoals ze genoemd werden, hadden eigen Letse officieren, bevelen werden in het Lets gegeven, de uniformen hadden een embleem met de vlammeende zon zoals die voorkomt op de eerste Letse postzegels. Aan officieren met een Letse achtergrond was geen gebrek. Veelal waren de Letten ook redelijk geschoold, terwijl ze een sterk anti-Duitse houding kenden, die zijn oorsprong vond in de behandeling die ouders en grootouders hadden gekend van hun meesters. Al snel bleken de Letten zo goed te opereren dat ze als elitetroep ingezet werden op de moeilijkste plekken, met succes, helaas ook met grote verliezen.



Afb. 1

Deze verliezen werden snel aangevuld, de regimenten waren populair onder de Letten. De Letse dichter Janis Rainis formuleerde het aldus: een land dat zijn eigen strijdkrachten heeft, is op weg naar onafhankelijkheid.

Een poststuk met bijbehorende brief illustreert een moment uit deze periode van de Letse schutters in het Russische leger (afb. 1).



De brief is volgens het stempel op 3 januari 1917 verzonden naar een Letse schutter. De bijbehorende brief laat

echter op twee plaatsen 3 februari als datum zien.



De geadresseerde is vaandrig Jan Rejman in het leger te velde, Letse schutters reserveregiment 6-e compagnie kenletter Cyrillische B, tegenhanger van onze “C”. De brief is doorgestuurd met als adres (in rode inkt) Vaandrig Opleiding 3-e groe (p?). Vaandrig was tot de revolutieperiode de jongste officiersrang in een compagnie. De brief is helaas in het Lets.

Revolutie en burgeroorlog

De schutters maakten de Februari Revolutie van 1917 mee in Rusland, de tsaar deed afstand van zijn troon, de strijd tegen Duitsland ging onder Kerenski gewoon door. Vervolgens kwamen ze als nog altijd Russische eenheden in de maalstroom terecht die veroorzaakt werd door de

bolsjewistische Oktoberrevolutie van 1917. De bolsjewieken pleegden in januari 1918 een aanvullende staatsgreep. Het waren Letse schutters die de eerste echt democratisch gekozen volksvertegenwoordiging in Petersburg, de Wetgevende Vergadering, op bevel van Lenin eerst de zaal uitwerkten en de dag daarop de weg versperden naar hun vergaderruimte. Einde van de democratie.

De bolsjewieken wilden in december 1917 een wapenstilstand, een vrede waarin men min of meer zou terugkeren naar de situatie van 1914, en vooral een algehele wereldrevolutie. De afloop is bekend, de Duitsers hadden de macht, de man die in Duitsland in feite de dienst uitmaakte, Ludendorff, stelde exorbitante eisen en besloot op alles “nee” te zeggen, Trotski besloot toen eenzijdig de oorlog gewoon te stoppen. “Unerhört” riepen de Duitsers, maar na een dag maakten ze van de gelegenheid gebruik en rukten in maart 1918 op tot Narva. De bolsjewieken moesten een zeer nadelig verdrag sluiten, wilden ze de revolutie in eigen land nog redden.

Inmiddels vormden de Letse regimenten een van de weinige nog goed functionerende Russische legeronderdelen. Deze troepen waren hard nodig in Rusland zelf, waar volkscommissaris Trotski dringend behoefte had aan goede militairen omdat in het land opstanden van de “Witten” aan de gang waren. De Letse regimenten met hun eigen commissarissen deden overall dienst, zelfs als betrouwbare lijfwacht van het Kremlin, waarheen Lenin de regeringszetel had verplaatst omdat Petersburg te dicht bij het front, de Finnen en andere bedreigingen lag.

Op 11 november 1918 kwam het in Compiègne tot een wapenstilstand tussen geallieerden en Duitsland. Letland riep de onafhankelijkheid uit en raakte snel in de problemen door interventies van troepen die tegen de bolsjewieken gericht waren. De bolsjewieken wilden graag een bolsjewistisch Letland zien ontstaan. Het inzetten van “rode” Letse schutters in Letland in 1918-1919, de periode van de nog wankelende onafhankelijkheid, was een riskante zaak. Enerzijds wilden de links georiënteerde schutters graag hun bijdrage

leveren aan een nieuw bolsjewistisch Letland en aan de wereldrevolutie die naar men dacht binnenkort zou uitbreken gezien de revoluties in het verslagen Duitsland en Oostenrijk-Hongarije. Anderzijds riskeerde Trotski goede militairen kwijt te raken die hij elders kon inzetten. Ze konden namelijk ook gewoon deserteren en dat gebeurde ook. Toen in 1919 de regering Ulmanis de strijd won, werden aan de strijd deelnemende Letse schutters met spoed teruggetrokken naar andere gebieden waar de revolutie bedreigd werd.

Aan de zijde van de regering Ulmanis streed een nieuwe Letse eenheid die veel oud officieren telde. Oskars Kalpaks, afgebeeld op een Letse zegel, was commandant van een Lets schuttersbataljon, keerde uit het Rusland van Kerenski terug naar Letland in 1918 en werd bevelhebber van het eerste Letse bataljon (afb. 2). Op de zegel is ook het embleem te zien van de Letse schutters waarin zonnestralen prominent voorkomen.



Afb. 2

Een andere Letse officier, Jukums Vacietis werd in september 1918 een jaar lang opperbevelhebber van de Russische strijdkrachten. Hij was weinig gelukkig met de in toenemende mate politieke gevechten waarin zijn Letten verwikkeld raakten en waarbij ook troepen van de geheime dienst, de Tsjeska keihard optraden. In de zomer van 1918 zou Vacietis bezig zijn geweest om zijn mensen naar het bezette Letland terug te laten keren als ze daar vrij zouden kunnen leven onder de Duitse bezetting. Officieren waren vaak al teruggekeerd, soms ook

schaarden die zich aan de zijde van de Witten. De lagere rangen stelden zich veel voor van de belofte van zelfbeschikking voor alle volkeren van Rusland die Lenin gedaan had.

Het einde

Uiteindelijk waren het Letse schutters die een einde maakten aan de Burgeroorlog door hun aandeel in de bestorming van Perekop in november 1920 en de verovering van de Krim, de definitieve nederlaag van Wrangels Witte leger. In 1940 is een serie postzegels gewijd aan deze militaire campagne. De afgebeelde soldaten die de Sivas zegeul oversteken waren de Letse schutters. Anno 1940 was het politiek ongewenst om dit op postzegels duidelijk te laten zien. Overigens droegen de schutters destijds wel het archaïsche hoofddeksel, een soort bivakmuts uitlopend in een punt, dat kenmerkend is voor de eerste periode van het Rode Leger (afb. 3).



Afb. 3
Perekop



Het einde van de Russische burgeroorlog en het tekenen van de vrede van Riga betekende het einde van de Letse schutters als separate militaire eenheid. Een belangrijk deel van hen keerde terug naar Letland. Sommigen behoorden tot een groep die in.

Oost Siberië was gevormd en die nooit is ingezet. Zij vochten zich een weg naar havens en zijn door Britten naar Letland vervoerd.

Een even groot deel bleef in Rusland achter, vormde daar verenigingen, "kluby" in het Russisch geheten, en leverde een bijdrage aan de opbouw van de USSR. Helaas kwamen ook zij uiteindelijk terecht in de zuiveringen van Stalin van 1937-1938.

Een van de slachtoffers was Vacietis. In een publicatie van Enzensberger wordt uitgelegd dat met name het arresteren en uit de weg ruimen van mensen met militaire achtergrond het gevolg was van een geslaagde operatie van Duitse zijde. Toen de top van het Rode Leger onbetrouwbaar bleek volgens vervalste documenten die via de Tsjechoslowaakse president Benes doorgegeven waren, was het een korte weg naar andere militairen en mensen met buitenlandse achtergrond of contacten, waaronder de Letse schutters en hun families. Uiteindelijk moesten zelfs de esperantisten eraan geloven.

Bij toeval vond ik een brief uit de periode van na de Russische Burgeroorlog (**afb. 4**). In februari 1933 zond "Het Bureau van de voormalige Letse Schutters", ondergebracht bij de club "Arbeid" in Pskov, Oktoberstraat 14 deze brief naar Leningrad. De geadresseerde is "Het Bureau van de voormalige Letse Schutters", Nekrasovstraat 10. In Leningrad had men blijkbaar een eigen kantoortje. Op het internet heb ik helaas niets inhoudelijks kunnen vinden over deze adressen en bureaus.

Letse schutters op postzegels

Oskars Kalpaks is op een Letse zegel afgebeeld. Let op, Letse namen hebben verschillende spellingsmogelijkheden, afhankelijk van de bron, Russisch, Duits of Lets. Ik ga aan deze details voorbij. Een speurtocht op het internet en in de collectie Russische zegels leverde nog een naam op, Jan Fritsevitsch Fabricius (**afb. 5**), een communist die in 1917 in het Eerste Letse regiment diende en die een belangrijke commandant werd aan bolsjewistische zijde in de Burgeroorlog. Hij streed onder andere in 1919 in Letland. Hij kwam in 1929 om bij en



Afb. 4



Afb. 5

ongeluk. Op sovjetzegels staat ook nog Janis Berzins afgebeeld. Deze Letse militair behoorde niet tot de oorspronkelijke Letse schutters, diens broer Edvard echter wel. Janis Balodis, commandant opvolger van Oskars Kalpaks, was wel officier in Russische dienst maar geen Letse schutter. Wat speurwerk leverde nog een aan de Rode Letse schutters vernoemd vliegtuig op (**afb. 6 en 7**).



Afb. 6



Afb. 7

Het monument in Riga

Op het Vrijheidsmonument in Riga is een reliëf te zien, gewijd aan de Letse schutters die deels gebruik maakten van Duitse helmen (**afb. 9**). Daar waren er genoeg van te vinden in 1919. Het reliëf heb ik niet op postzegels gevonden. In Riga staat ook een monument, gewijd aan de Letse schutters, daterend uit de Sovjettijd. Het betreft dan uiteraard de "rode" Letse schutters. Drie schutters uitgevoerd in rode steen kijken naar 3 richtingen en zijn

als het ware vastbesloten de stad te verdedigen tegen de aanvaller (**afb. 8**). Velen willen het verwijderen, anderen vinden dat dit onrecht doet aan deze mannen. Het bijbehorende museum heeft inmiddels een andere naam en is gewijd aan de ontberingen die Letten hebben geleden onder de opeenvolgende bezettingen van de 20^e eeuw. Enkele foto's tonen daar de nadagen van de Letse regering, ministers in de tuin van een museum. Ulmanis die denkt naar Zwitserland te mogen vertrekken. De laatste foto van president Ulmanis, genomen op het station in Moskou "op weg naar zijn verblijfplaats als balling", blijft in het geheugen gegrift staan, paraplu, koffertje, de starende, angstige blik in zijn ogen...

◀

bronnen

Guntars Abols Contribution of History to Latvian Identity Riga 2002

The History of the Baltic Countries 1999 Tallinn, team historici olv de Raad van Europa

Hans Magnus Enzensberger, Hammerstein oder der Eigensinn, 2009 Frankfurt

Wikipedia diverse sites in verschillende talen

Yandex zoekmachine (Russisch)



Afb. 8 (71%)

Op meerdere postwaardestukken is het monument te zien, zoals het postwaardestuk hierboven, uitgegeven 2/XI-77



Afb. 9

SPOORPOST IN LITOUWEN : MEMELGEBIED, AANVULLING 1

Jan Kaptein,

Hans-Christoph von Lindeiner-Wildau

In de artikelenreeks – en de bijzondere uitgave HBG 56 – over de spoorpost in Litouwen werd ook aandacht besteed aan het Memelgebied. We hebben het hier over het gebied rond de Litouwse stad Klaipėda.

De Memel-verzamelaar Hans-Christoph von Lindeiner-Wildau heeft in zijn collectie nog veel gegevens – en illustraties – voor een aanvulling op het boek.

Insterburg-Memel

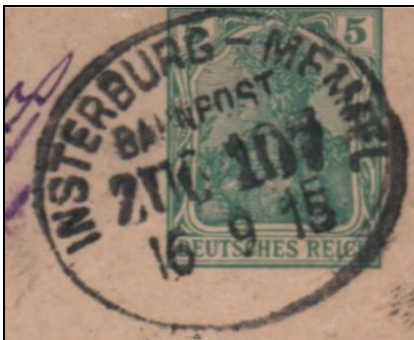
De oudste spoorlijn in het Memelgebied is de lijn Tilsit-Heydekrug-Prökuls- Memel. Vanaf Tilsit, gelegen net buiten het Memelgebied, aan de latere grens, gaat de spoorlijn verder Duitsland in naar Insterburg.

Van deze route is een spoorstempel met drie-regels bekend en de bekende ovale stempels.

Hiernaast een kaart (afb. 1), gedateerd 16-9-1915 naar Tilsit via de spoorpostlijn Insterburg-Memel, Zug 107.



Afb. 1 (82 %)



In HBG 56 over de spoorpost in Litouwen werd treinnummer 107 niet genoemd, maar deze is dus wel gebruikt op deze lijn. We zie hier het type in gebruik tussen 1887 en 1921: ovaal met het treinnummer aan elkaar. Het stempel met treinnummer 17 (afb. 2), gedateerd 12-1-1915, is ook een aanvulling en van hetzelfde type als

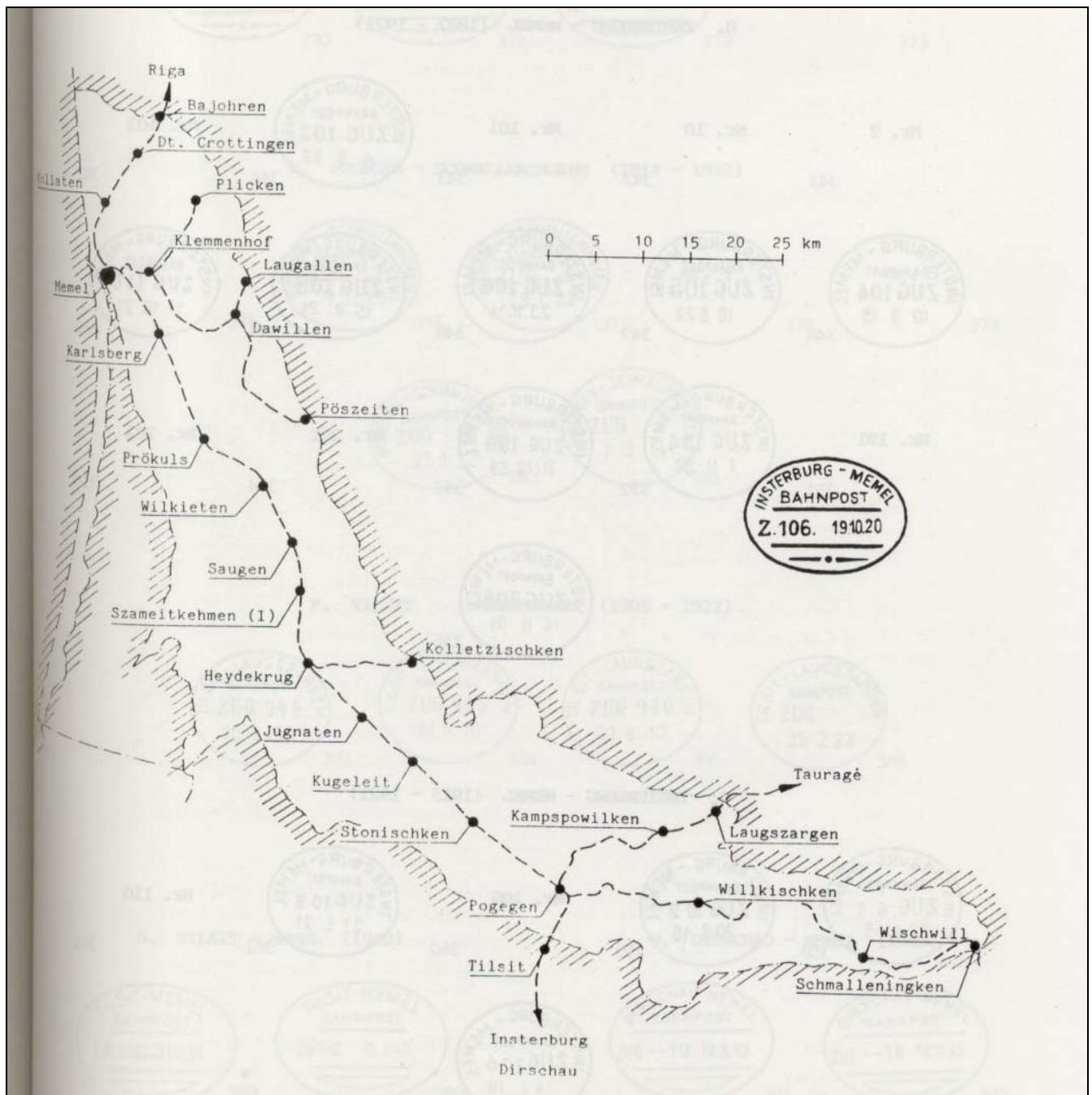
treinnummer 107 (afb. 1).

De nummers met dit type: ZUG 9, 10, 17, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 110, 111, 191, 194, 196, 201, 203, 206.



Afb. 2a (82 %)

Tussen 1915 en 1921 werd ook een type gebruikt waarbij het laatste cijfer van het treinnummer wat apart staat: ZUG 65, 102, 106, 108, 110, 206



Afb. 3

Detail van de kaart van Memel, met de spoorlijnen. Uit: *Pašto antspaudai Lietuvoj* / V. Fugalevičius. – 1990. – p. 135

Tussen 1920-1923 is er weer een ander type in gebruik: Zug is afgekort tot Z en de datum tussen horizontale lijnen: Z. 9, 10, 101, 103, 105, 106, 108, 110, en 115.

In het overzicht¹ van de postgeschiedenis van Šilutė – in deze periode nog Heydekrug- laat Zbignevas Steponavičius ook spoorstempels zien

uit dit gebied. Voor deze lijn levert dit geen verdere aanvulling op.



Afb. 2b

¹ *Šilutės Paštas* / Zbignevas Steponavičius. - *Šilutė-Kaunas, 1963-1998 (I) en Kaunas, 2000 (II). De spoorstempels in deel II. p p. 100-109.*

Pogegen-Laugszargen

Op de lijn Pogegen-Laugszargen – Kleinbahn (1000 mm) werden stempels gebruikt met de aanduiding Tilsit-Laugszargen. De oudere stempels – voor de eerste wereldoorlog – hebben een treinnummer. Fugalevičius vermeldt nr. 944 (afb. 5), 945 (afb. 6) en 946 (afb. 7) en dit lijstje kan nu aanvuld worden met nr. 914 (afb. 4).



Afb. 4b
Zug 914, 23-9-1911



Afb. 5b
Zug 944, 15-2-1913



Afb. 6b
Zug 945, 16-5-1910

Afb. 6 (82 %)



Afb. 4 (82 %)



Afb. 5 (82 %)





Afb. 7b
Zug 946, 26-5-1912

Op deze lijn werden tijdens en na de oorlog spoorstempels gebruikt met de aanduiding 'Tilsit-Laugszargen' en in de stempels stond alleen het woord ZUG, zonder treinnummer (afb. 8 en 11).



Afb. 8b

Pogegen-Schmalleningken

Spoorstempels met de oudere inzetstempels zijn bekend met de treinnummers 1, 2, 3, 4, 5 en 6. Nu ook met nummer 7, briefstuk, gedateerd 7-3-1914.:

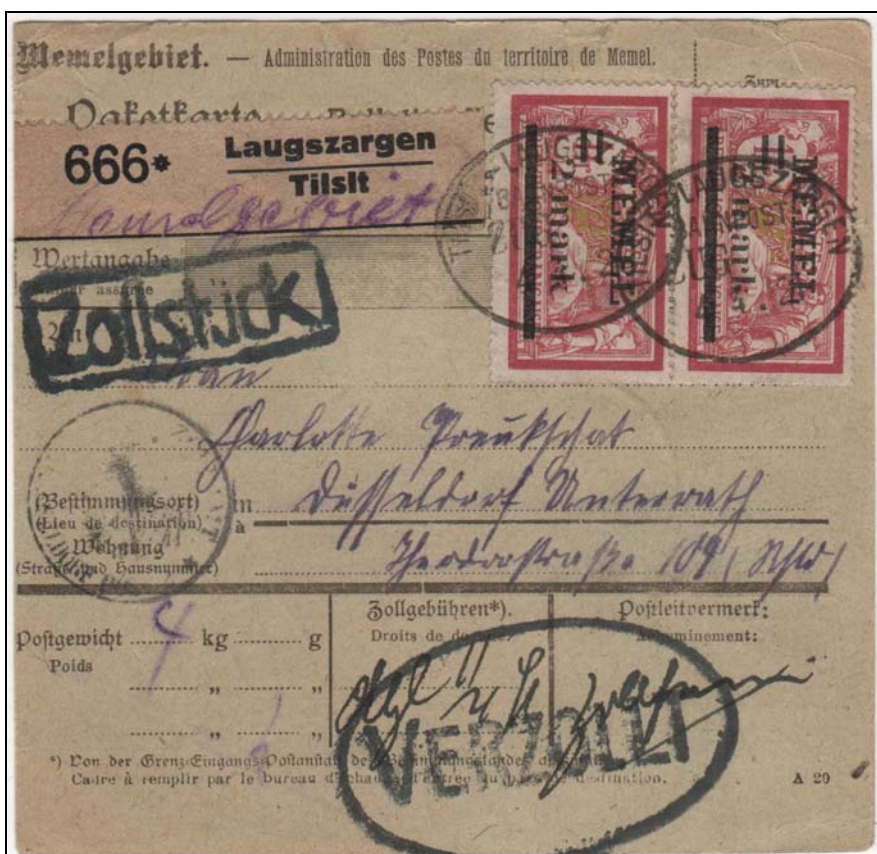


Meer informatie over deze lijn is te vinden op internet².

² Zie: 'Kleinbahn Tilsit – Pogegen – Schmalleningken': www.tilsit-ragnit.de/ragnit/ra_kleinbahn_pogegen.html en in Wikipedia: http://de.wikipedia.org/wiki/Kleinbahn_Pogegen%E2%80%93Schmalleningken



Afb. 7 (82 %)



Afb.8 (100 %)
Pakketkaart, 4-4-1921

Op 1-8-1902 kwam de lijn Pogegen-Schmalleningken in bedrijf (breedte 1000 mm).

In 1905 was er al sprake van een verbinding van deze lijn met Tilsit. Op 1-5-1914 was de verbinding gerealiseerd: vanaf Mikieten -3,6 km oostelijk van Pogegen- was een aftakking

gemaakt naar Tilsit. Dit traject tussen Mikieten en Tilsit sloot aan op de trambaan van Tilsit en was daarom geëlektrificeerd.

Eerste Wereldoorlog

Tijdens de eerste wereldoorlog was Memel geen bezet gebied en hoorde niet tot het Postgebied Ob. Ost. In Memel –nog Duits gebied - kon voor veldpost gemakkelijk gebruik gemaakt worden van Duitse postkantoren en dit gebeurde dus ook. Er is ook veldpost vanuit Memel van de spoorbouwers van het leger, de ‘Eisenbahntruppen’. Post van deze eenheden is veldpost, en hebben een ‘Briefstempel’ van de betreffende eenheid. De hoeveelheid van dit soort stempels (**afb. 9**) is niet aan te geven, maar het is een zeer groot aantal.

De ‘Eisenbahntruppen’

Bij het uitbreken van de oorlog werden de spoorwegtroepen gereorganiseerd: brigades, regimenten en bataljons werden opgeheven. De spoorwegtroepen werden in –nogal zelfstandig opererende - compagnieën ingedeeld en meerdere compagnieën vormden een afdeling.

In 1914 waren er 30 ‘Eisenbahn-Baukompanien’, 26 Reserve-Eisenbahn-Baukompanien, 11 ‘Festungs-Eisenbahn-Baukompanien’, 7 ‘Landwehr-Eisenbahn-Baukompanien en 4 Eisenbahn-Arbeiter-Bataillone. Verder zijn nog te noemen: 6 ‘Militär-Eisenbahn-Betriebsabteilungen’, 2 ‘Festungs-Eisenbahn-Betriebsabteilungen’, 21 Eisenbahn-Betriebskompanien’, 1 ‘Festungs-Eisenbahn-Betriebskompanie’ en 15 ‘Magazin-Arbeiter-Kompanien’.

In de loop van de oorlog werden deze aantallen nog flink hoger: zo waren in 1918 in totaal 121 ‘Eisenbahn-Baukompanien’ en 127 ‘Eisenbahn-Betriebskompanien’.

Op 28 februari 1917 werden er nog 43 Felsbahn-Betriebsabteilungen’ ingericht³.

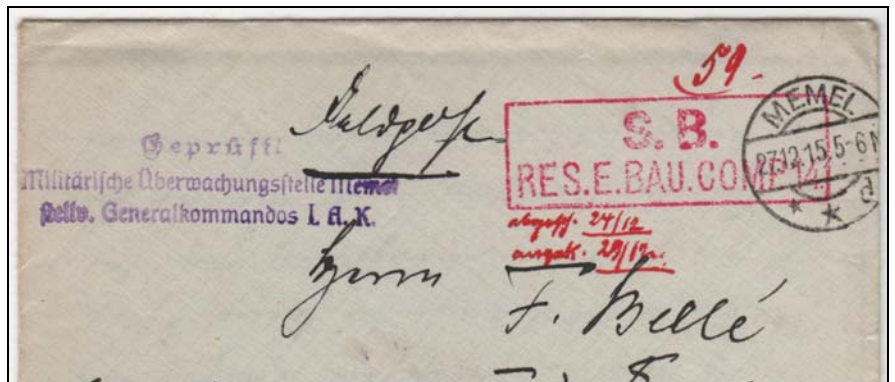
Tegen het einde van de oorlog waren meer dan 440.000 soldaten en

³ Informatie hierover stond op Internet: www.eisenbahntruppen.de.tf maar is nu alleen deels terug te halen via www.archive.org. Verder is veel informatie te vinden in: *Die Deutschen Militäreisenbahn im Ersten Weltkrieg* / von Peter Heinrich. – In: LOK-Magazin



Afb. 9 (82 %)

Laugszargen, een plaats in het zuidoosten van het Memelgebied, 21-4-1916 met het Briefstempel S.B. Eisb-Bau-Comp 29.



Afb. 10 (81 %)

Memel, 27-12-1915, S.B. Res. E. Bau. Comp. 14

burgerpersoneel werkzaam binnen het Duitse ‘Militär-Eisenbahnwesen’.

Hierboven een aantal kaarten vanuit postkantoren in het Memelgebied met stempels van deze compagnieën (**afb. 9, 10**).

In de stempels is vaak aangegeven S.B.: ‘Soldaten-Brief’, veldpost dus.

In de dagtekeningstempels zien we niet alleen het stempel van Memel (**afb. 10, 12, 13, 14**), maar ook de grensplaatsen Bajohren (**afb. 27 en 28**) en Laugszargen **afb. 9, 19, 20 en 21**).

Voor de bevoorrading van het optrekende leger was het nodig om betere verbindingen via het Memelgebied aan te leggen. Vanuit de noordelijke grensplaats Bajohren werd een enkel-

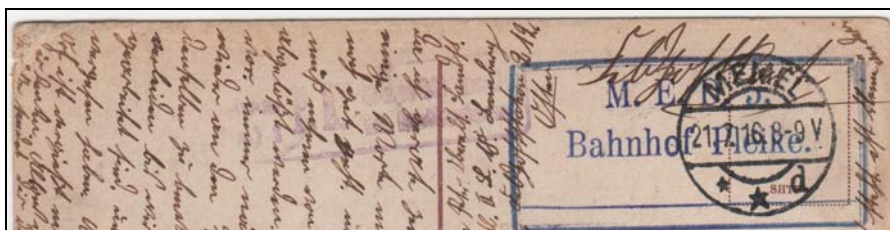
sporige ‘Kriegsbahn’ -74 km-noordwaarts aangelegd naar Prekuln (Priekule, op de lijn Libau (Liepāja)-Murawjewo (Mažeikiai). Deze lijn was 1 oktober 1915 in bedrijf, en bleef ook na de oorlog in gebruik. Vanuit de grensplaats Laugszargen in het zuidoosten van het Memelgebied werd de eerste ‘Feldbahn’ in het Baltische gebied aangelegd, naar Kielmy (Kelmė).

Later zou iets oostelijker van deze lijn de langere ‘Kriegsbahn’ als normaal-spoor worden aangelegd tussen Laugszargen en Radziwiliszki (Radziuliškis). Veldmaarschalk von Hindenburg opende op 17 juni 1916 in Laugszargen deze nieuwe lijn. De ‘Feldbahn’ naar Kielmy werd daardoor overbodig en is weer vrij snel afgebroken.



Afb. 11a (82 %)

Kaart, verzonden via de spoorpostlijn Tilsit-Laugszargen, 20-2-1916. Dit stempel-type heeft alleen de aanduiding ZUG, zonder treinnummer. Na de oorlog wordt dit type ook nog gebruikt op deze lijn (zie afb. 8).

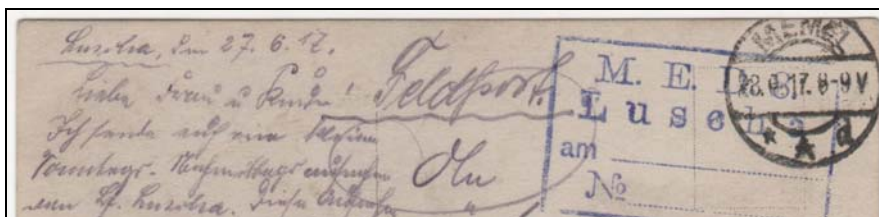


Afb. 12a (85 %)

Deel vaneen kaart met het Briefstempel M.E.D. 5 Bahnhof Pleike, verzonden via Memel, 21-7-1916. Pleike is de Duitse aanduiding voor het Letse Paplaka, aan de spoorlijn tussen Liepāja en Šiauliai.



Afb. 13 (82 %)



Afb. 14 (83 %)

Deel van een kaart met het briefstempel M.E.D. 8 Luscha am ... Nr... Luscha / Luša lag aan de noordgrens van het gouvernement Kovno.

De veldpost kon ook met de gewone treinpost worden meegegeven (afb. 11).



Afb. 11b

Het Briefstempel is van de Landwehr Eisenbahn-Baukompanie Nr. 6.

M.E.D. 5 en 8

Voor de bedrijfsvoering van de spoorlijnen in het Baltische gebied werden er 'Militär-Eisenbahndirektionen' (MED) ingericht. De 'Chef des Feldeisenbahnwesens' was de opperbevelhebber en maakte deel uit van de Grote Generale Staf, gevestigd in het Grote hoofdkwartier.

Op veldpost vanuit/via Memel zien we 'Briefstempel' met de aanduiding M.E.D. 5 (afb. 12) en 8 (afb. 13, 14).



Afb. 12b

Zo werd MED 5 opgericht voor Litouwen, gevestigd in Vilnius (vanaf 10-10-1915, daarvoor gevestigd in Kaunas).

MED 8 werd 5-11-1915 opgericht voor Koerland en noordwest Litouwen en was gevestigd in Schaulen (het Litouwse Šiauliai).

Zoals in Duitsland vielen onder een MED Betriebs- (bedrijfs), Maschinen-, Verkehrs- en Werkstätten-ämter (werkplaatsen-diensten).

Onder de Militär-Eisenbahndirektion 8 ressorteerden drie 'Maschinenämter':

1. Maschinenamt Radziwiliszki met o.a. de lijn Pogegen-Monkuski (138,6 km)
 2. M.A. Murajewo met o.a. de lijn Memel-Prekuln (94,2) km
 3. M.A. Riga
- Per 15-10-1918

Verder viel een aantal 'Betriebsämter' onder de M.E.D. 8.
Per 15-10-1918 waren dit (met aantal km normaalspoor):

- Schaulen (255,0 km)
- Prekuln (259,9 km) met daarbij ook 48,1 km smalspoor
- Mitau (313,2)
- Radziwiliszki 355,99 km)
- Riga (255,8)

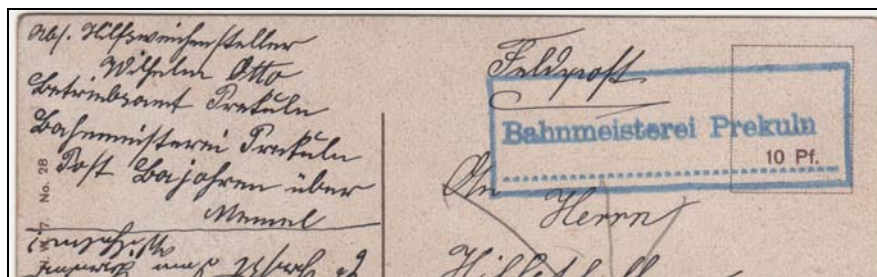
Totaal 1339,89 km normaalspoor en 48,1 km smalspoor

Betriebsamt Prekuln is aangeven als afzender op een kaart met het Briefstempel 'Bahnmeisterei Prekuln' (afb. 15).

Verder zijn er briefstempels bekend met aanduidingen van stations, die blijkbaar onder M.E.D. 8 ressorteerden: (afb. 16).

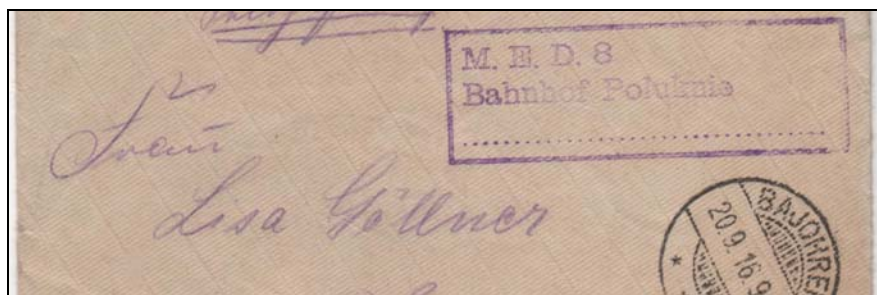
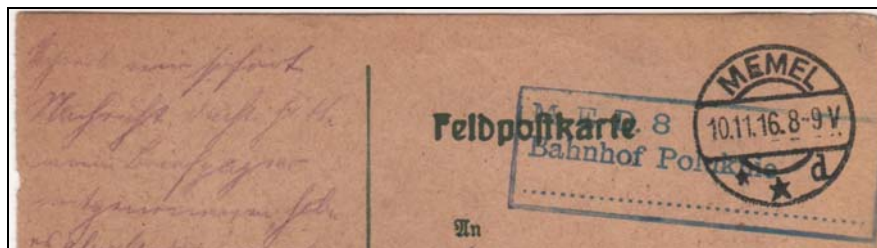
Op de lijn vanuit Libau/Liepāja richting Šiauliai komen we o.a. achtereenvolgens tegen: Pleike / Paplaka (M.E.D. 5) (afb. 12), Prekuln / Priekule (M.E.D. 8) (afb. 15), Luscha / Luša (M.E.D. 8) (afb. 14).

Het handboek van Fugalevičius –2^e ed., 1990, p. 140 - toont bij de 'Briefstempel' van de veldpost met plaatsaanduiding vier stempels uit Memel. Één stempel heeft betrekking op de spoorwegtroepen (afb. 17): Militär Betriebswerkstätte Memel. (M.E.D. 8)



Afb. 15 (84 %)

Kaart, zonder dagtekeningstempel, 13-9-1917, met als afzender 'Betriebsamt Prekuln Post Bajohren über Memel'. Met Briefstempel Bahnmeisterei Prekuln.



Afb. 16 (85 %)

Deel van een kaart met het briefstempel M.E.D. 8 Bahnhof Poluknie, verzonden via Memel 10-11-1916 en deel van een brief met het briefstempel M.E.D. 8 Bahnhof Poluknie, verzonden via Bajohren 20-9-1916



Afb. 17 (82 %)

Militär Betriebswerkstätte Memel (M.E.D. 8)

Met de wapenstilstand van 11-11-1918 begon ook de opheffing van MED 8 en haar steunpunten. Er volgde een uitgebreide inventarisatie van het overgebleven materiaal, m.n. in de Hoofdwerkplaats Libau, samen met een commissie van het Letse spoorwegbestuur.

Feldbahn Laugszargen en Abteilung Laugszargen

Voor onderdelen van het 8^e Leger die nog –na de inname van Libau (voorjaar 1915)- streken bij Schaulen werd tussen 4 mei en 19 juli nog een 600 mm 'Feldbahn' aangelegd van Laugszargen naar Kielmy (Kelmè) (78 km, met 80 bruggen). Het Kommando van de 'Feldbahn Laugszargen' had ook een eigen Briefstempel (afb. 18).



De verzending, gedateerd 3-8-1915, ging via veldpoststation nr. 170. Dit veldpoststation³ was van augustus 1915 tot december 1918 gevestigd in Kielmy (het eindpunt van deze Feldbahn). Kielmy is de Poolse naam voor het Litouwse Kelmè.

Via het postkantoor Laugszargen werd ook de veldpost verzonden van een aantal compagnieën spoorwegtroepen (afb. 9, 19 en 20); 23, 29 en reserve-compagnie 20.

³ Het overzicht van de locaties van de veldpoststations: Duitse veldpoststempels tijdens de Eerste Wereldoorlog in het "Postgebiet Ober Ost" / André de Bruin. –In: HBG 2001 ; No. 38. – p. 34-45



Afb. 18 (71%)



Afb. 19 (82%)

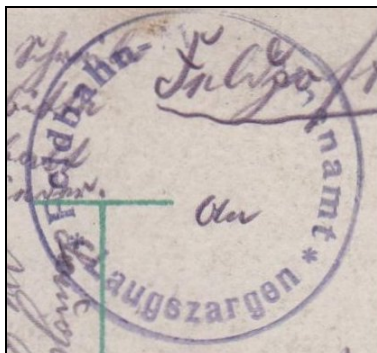
Deel van een kaart, Laugszargen, 22-7-1916 met het Briefstempel S.B. Eisenb.-Bau-Comp 23.



Afb. 20 (82%)

Laugszargen, 14-9-1916 met het Briefstempel S.B. Res. Eisenb.-Bau-Comp 20.

In Laugszargen was ook een 'Feldbahn Maschinenamt' (afb. 21) gevestigd, ; Feldbahn-Betriebs-Kompagnie- (afb. 22) en een 'Eisenbahn-Bauabteilung' (afb. 23).



Karl Josef Scheible beschrijft in zijn boek⁴ zijn reis via deze Feldbahn:
 “Schaulen, 8 November 1915
Am 5. November nachmittags führen wir mit der Feldbahn tief ins Russische. Wie die Bahn aussieht, könnt Ihr auf der Karte sehen, die ich Euch von Laugszargen aus schickte. Die Bahn ist schmalspurig, hat kleine Lokomotiven. Die Wagen sind offen und gleichen Güterwagen,..... So führen wir neun Stunden bis tief in die Nacht von Eis und Schnee ins Gesicht gepeitscht bis Kielmi, 78 km.“

⁴ Weltkrieg 1914 – 1918 : Kriegstagebuch des Badischen Dragoners / Karl Josef Scheible. – cop. 2004



Afb. 21 (83 %)
 Laugszargen, 11-4-1918, met het Briefstempel 'Feldbahn Maschinenamt Laugszargen'.



Afb. 22 (82%)
 Veldpostbrief van de 'Feldbahn-Betriebs-Kompagnie 103 Laugszargen (Kreis Tilsit)'.

Verder nog is nog het stempel van 'Immobile Bahnhofscommandantur Laugszargen' te vinden op een kaart verzonden via Tilsit (28-12-1915) (afb. 24).



Post van de Mobile Bahnhofscommandantur Nr. 410 is verzonden via Laugszargen (10-10-1917) (afb. 25). Met de computer is het stempel wat scherper te maken:



Er waren heel veel 'Feldbahnen' gebouwd. Een overzicht geven Hesselink en Tempel in hun boek over de spoorwegen in het Baltische gebied⁵. Er worden 25 lijnen met name genoemd en er waren er nog veel meer, waarvan verder weinig informatie is.

Op het grondgebied van het latere Litouwen zijn o.a. ook aangelegd de 'Feldbahnen':

- *Rakischki (Rakiškis)-Oknista Aknīste)-Geidani (600 mm.)
- *Schaulen (Šiauliai)-Birsche, 109 km (600 mm.)
- *Janow (Jonava)-Wilkomierz (Ukmergė), 35 km (600 mm.)

⁵ Eisenbahnen im Baltikum / Herman Gijsbert Hesselink, Norbert Tempel. – cop. 1996. -p, 32-33



Afb. 23 (100 %)

Briefstempel van de Mil.-Eisenbahn-Bauabteilung Laugszargen (op een kaart verzonden via Tilsit, 30-1-1916) en van Mil.-Eis.-Bau.-Abteilung Hptm Wegner Laugszargen (op een kaart verzonden via Tilsit, 20-5-1916)



Afb. 24 (71 %)



Afb. 25 (82%)



Afb. 26 (83%)



Afb. 27 (82%)



Afb. 28 (84%)

Abteilung Bajohren

Het handboek van Fugalevičius –2^e ed., 1990- toont bij de 'Briefstempel' van de veldpost met plaatsaanduiding twee stempels uit Bajohren. Beide stempels hebben betrekking op de spoorwegtroepen (afb. 26 en 27). Meerdere compagnieën van de spoorwegtroepen vormden een afdeling en in Bajohren was blijkbaar zo'n afdeling gevestigd (afb. 26).



Deze brief (afb. 26)-met op de rugzijde het dienststempel van de Eisenbahnbau-Abteilung- is verzonden via het postkantoor Memel, 10-12-1915

In Bajohren was ook gevestigd de 'Immobile Bahnhofs-Kommandantur Bajohren'. Een stempel hiervan is te zien op deze kaart, verzonden via het postkantoor Bajohren, 7-8-1916



Ook verzonden via het postkantoor van Bajohren, 13-2-1916: 'S.B. Eisenb. Bau. Comp 15' (afb. 28).

EERST GOED KIJKEN.....

Ruud van Wijnen

Poststukken uit de hele postgeschiedenis van Letland passeerden de revue, het oudste stamde uit 1871, het jongste werd in 1945 verzonden. Steeds luidden de vragen: “wat ziet u?”, “wat vraagt u zich af?”, “wat zou er aan de hand kunnen zijn?” en “wat maakt dit poststuk bijzonder?”.

Als voorbeeld de hier afgebeelde brief uit 1941.

De eerste bel die gaat rinkelen doet dat vanwege het jaartal: 1941. De Tweede Wereldoorlog is in volle gang. De verdere datering luidt –1.7., 1 juli 1941. Wat was er in het oosten van Europa aan de gang? Er gaat een lampje branden, maar we zoeken het verder op.

Tweede bel. Het dagtekeningsstempel is helemaal Lets: RĪGA LATVIJA, van het laatste type waaruit de segmentenstrepen zijn verwijderd. Toch maar even in het handboek nakijken wanneer dit stempeltype werd ingevoerd en tot wanneer het werd gebruikt.

Derde, wat mij betreft opvallendste, bel: twee postzegels uit verschillende permanente series. 12 santimu van de langlopende serie uit de jaren 20 en 30 en 3 santimi van de “kleine” landswapenserie uitgegeven in 1940. Vreemde combinatie, zeker als we in de catalogus zien dat de 12 santimu al in 1923 werd uitgegeven.

De lezing tijdens onze laatste bijeenkomst in Geldermalsen leek de omgekeerde wereld: de toehoorders moesten eerste goed kijken, opmerkingen maken, vragen stellen en zich verwonderen. Daarna volgde het verhaal.



Afb. 1

Op de brief twee aanduidingen die we met het woordenboek kunnen verklaren: “Seit” = “Alhier” en de afzender “Raiņa Vidusskola”, de Middenschool genoemd naar de dichter Jānis Rainis. Dat ziet er dus uit als een echte brief zonder opsmuk, binnen Riga verzonden tegen het geldende lokaaltarief van 15 santimu.

Het verhaal

Precies op 1 juli 1941 bezetten Duitse troepen Riga, nadat ze acht dagen eerder op 22 juni de Sovjet Unie waren

binnengevallen (operatie Barbarossa). Ruim een jaar eerder was Letland bezet door het Rode Leger en in hoog tempo gesovjetiseerd.

Zo snel als mogelijk hervatte de Letse post, met Duitse toestemming en onder Duits gezag, haar activiteiten. Letse zegels, die tijdens de Sovjetbezetting niet meer gebruikt mochten worden, werden weer geldig. Kennelijk had de administratie van de school er nog een aantal achterin een lade liggen.....

Mooie brief!



LITOUWSE KRENTEN

Ruud van Wijnen

Grenzen

Wel beschouwd kunnen we het voor en tijdens de Eerste Wereldoorlog nog niet hebben over “Litouwen” en “Letland”. Het grondgebied van de latere onafhankelijke staten lag binnen het Russische tsarenrijk verspreid over een aantal gouvernementsen.

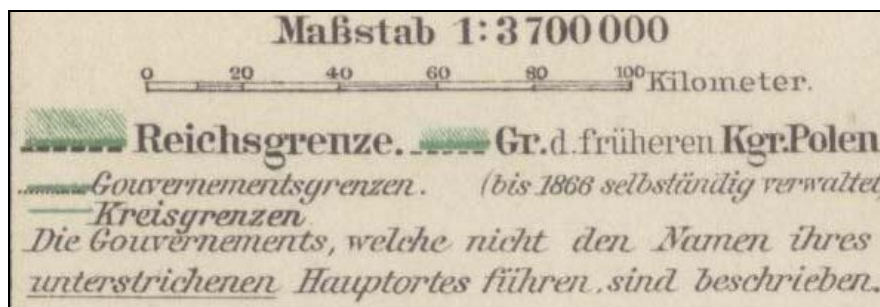
“Litouwen” lag voor het overgrote deel in de gouvernementsen KOBHO / Kovno en ВИЛИНО / Vilno, met kleine delen van de gouvernementsen Suvalki en Grodno in het zuidwesten.

Kovno grensde in het noorden aan het “Letse” gouvernement Koerland en had in het westen een gemeenschappelijke grens met Duitsland. De Duitse havensteden Königsberg en Memel in Oost-Pruisen lagen niet al te ver weg. Het gouvernement Vilno lag ten zuidoosten van Kovno en grensde in het oosten en zuiden aan de gouvernementsen Vitebsk, Minsk en Grodno. (kaart afb. 1).

Aan alle zijden kreeg het onafhankelijke Litouwen te maken met grensproblemen.

De grens met Letland kon pas worden vastgesteld na bemiddeling van de commissie Simpson (lit.2), het van oorsprong Duitse Memelgebied (Memel / Klaipėda) werd in 1923 geannexeerd en met Polen kwam het gedurende bijna 2 decennia niet tot een vergelijk over het Vilniusgebied. Riga was een van de belangrijkste haven- en handelssteden van het Russische rijk en we kennen een groot aantal zakelijke brieven van agenten en handelsfirma's in de stad naar Midden- en West-Europa. Die post kon op twee manieren worden verzonden. Buiten de post om via scheepskapiteins en “forwarding agents” in met name Duitse havens aan de Oostzee.

Een jaar geleden verhaalde ik over de Estse krenten die te vinden zijn mijn Letland – verzameling (lit.1) Ze vielen in de smaak, reden genoeg om nu Litouwse krenten voor te schotelen.



Afb. 1a

Legenda bij de kaart hiernaast. Kaart uit Meyers Konv.-Lexikon, 6. Aufl.



Afb. 2

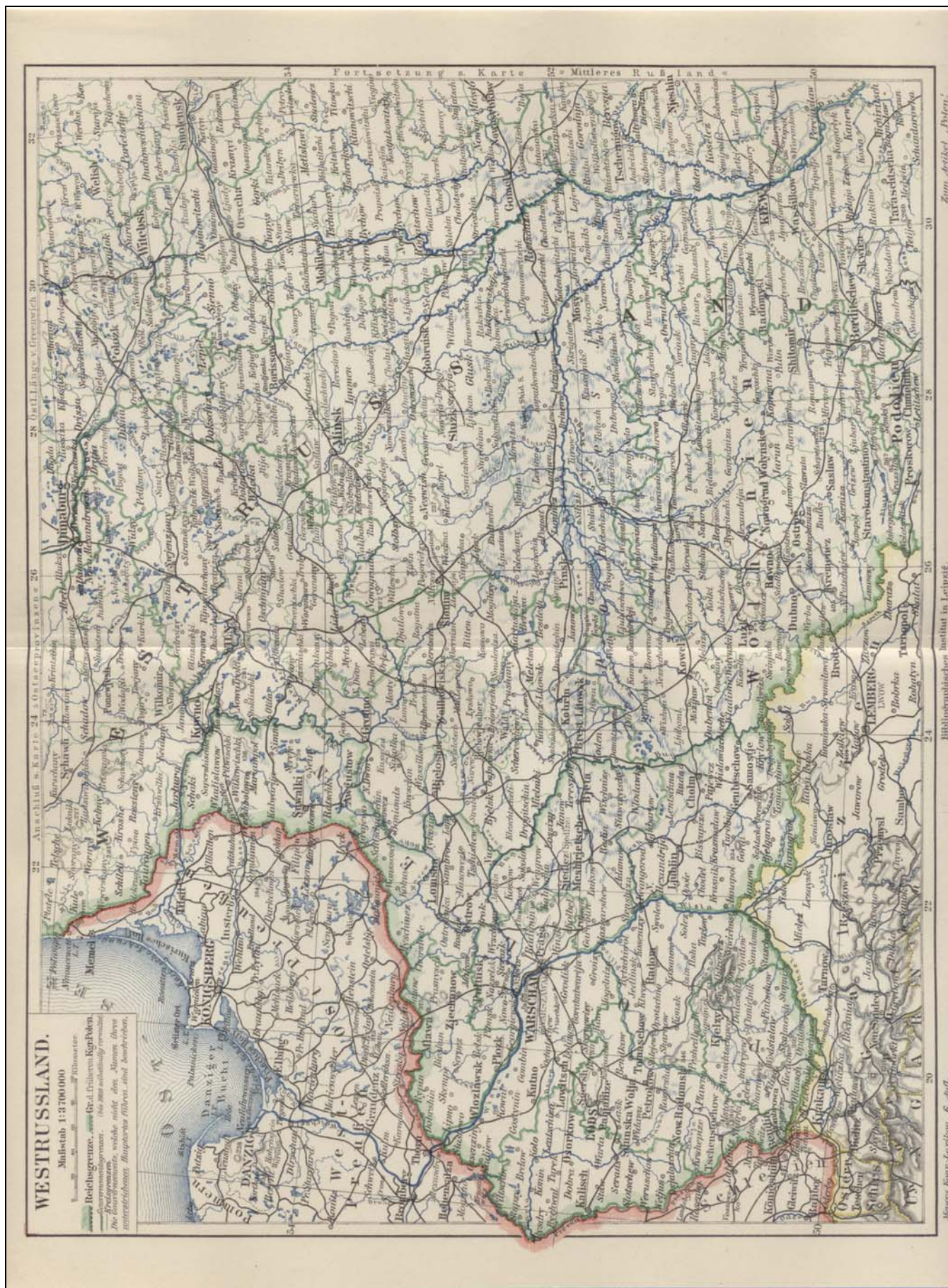
Firmabrief van RIGA, “via Holland”, naar LONDEN, 1829.

In Riga plaatste de Russische post het tweetalige rondstempel РИГА – RIGA. Twee dagen later, op 25 februari, bevestigde de Pruisische post in MEMEL de overname van de brief. Via het “Duitsch Grensk. te Arnhem bereikte de brief op 10 maart Londen.

Dit was een betrouwbare en relatief goedkope wijze van postvervoer binnen een netwerk van handelsagenten. De grenspassage, met het overgeven van de post, tussen Rusland en Pruisen werd ermee omzeild en de post was korter in handen van officiële postdiensten. Dat laatste scheelde dan

weer in de portokosten. Nadeel van deze wijze van vervoer was dat op het juiste moment uit Riga een schip moest vertrekken naar een gunstig gelegen haven.

Mede daarom werd de meeste post vanuit Riga vervoerd via de Russische post (afb. 2).



Afb. 1b (82 %)

Uit: 'Meyers Konversations-Lexikon', 6e Aufl., 1905-1909.

Die vervoerde de toevertrouwde brieven door de gouvernementen Koerland en Kovno naar de Pruisische grens om ze daar over te dragen aan de Pruisische post.

Bij binnenkomst in Pruisen werd de ontvangen post gestempeld: zowel om aan te geven bij welke grenspost dat had plaatsgevonden als wanneer dat was gebeurd. De plaats was vooral van belang voor de berekening van het uiteindelijk porto dat door de ontvanger van de brief betaald moest worden.

Het postvervoer van en naar Rusland werd overzichtelijker toen dat, na het openen van de spoorlijn tussen Vilno en de grens met Pruisen in 1861, ging plaatsvinden per trein.

Hoewel het echt om dezelfde spoorlijn gaat veranderde de naam van de grensovergang tussen Duitsland en Rusland nu en dan: Verzbolovo / Wirballen / Virbalis of Kibarti / Kibarten / Kibartai of het Duitse Eydtkuhnen (afb. 3).

Nog eenvoudiger wordt het door de invoering van de postzegel: de afzender betaalt vooraf en taxaties, onderweg bij de grenzen en bij aankomst, zijn niet meer nodig.

Grenspassage stempels worden nog wel geplaatst, maar dienen met name voor de datering (afb. 4).

Afb. 4

Firmabrief van RIGA naar BORDEAUX in Frankrijk, 1878.

Het Russische treinstempel ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЪ № 3-4 van de spoorlijn Sint Petersburg – Warschau met stationsnummer 25 geeft aan dat de brief vervoerd is via Dünaburg / Dvinsk.

Omdat op de brief Duitse stempels ontbreken is die waarschijnlijk in een gesloten postzak door Duitsland naar Frankrijk vervoerd. Daar werd bij binnenkomst in het land het stempel RUSSIE + ERQUELINES – PARIS geplaatst. Aankomst in Bordeaux op 18 september, na 4 dagen.



Afb. 3

Brief van RIGA naar WIEN, 1865.

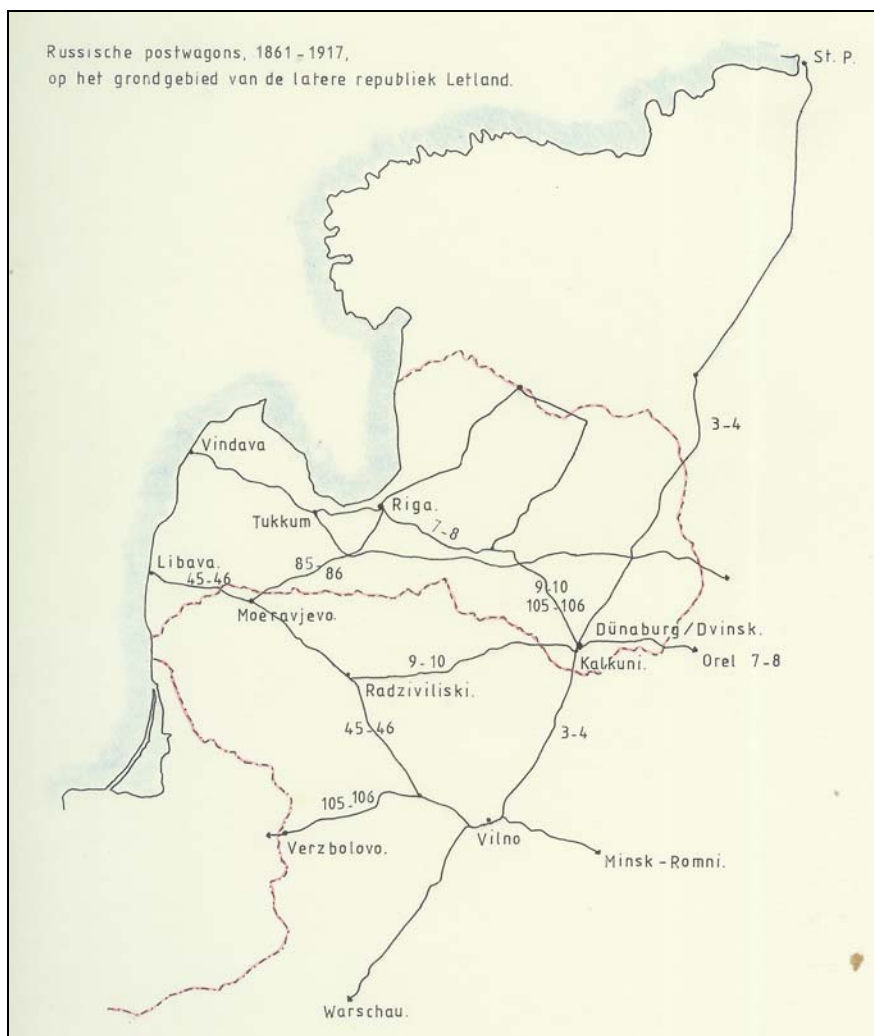
In Riga afgestempeld op het stationspostkantoor met het lijnstempel CT. РИЖСК ЖЕЛ. ДОР. / 5 август 1865 года

De brief werd van Riga per trein via Dünaburg en Vilno naar de grens vervoerd en daar op 18 augustus door de Pruisische post voorzien van het grenspassage stempel AUS RUSSLAND über BUR. XI EDK.BRG.: Uit Rusland via kantoor XI (van de spoorlijn) Eydtkuhnen – Bromberg. In Wenen aangekomen op 20 augustus, binnen drie dagen.



Postwagons

De grens tussen “Letland” en “Litouwen” (beter: tussen de gouvernementen Koerland en Kovno) werd in de tsarentijd op 4 plaatsen door postwagons gepasseerd (**kaart afb. 5**). Het gaat om de postwagons 3-4 van de hoofdlijn Sint Petersburg – Warschau, de postwagons 9-10 op de verbinding Radziviliski – Kalkuni, de postwagons 45-46 van de lijn Libava / Liepāja - Minsk of Romni en tenslotte de postwagons 85-86 die heen en weer reden tussen Riga en Moeravjevo (**afb. 6, 7 en 8**).



Afb. 5

Afb. 6

Briefkaart van “Libau” naar “St. Wainoden”, aan de “Л. Р. Ж. Д.”. Deze afkorting staat voor Libava – Romni spoorlijn. Op 12 mei 1906 vanuit Libau verzonden met postwagon 46. De afzender vermeldde zijn woonplaats in het Duits “Libau”, schreef zijn boodschap in het Hebreeuws en adresseerde in het Russisch.





Afb. 7

Twee postwaardestukken met ovaalstempels van de postwagons 45 en 46, beide 1909.

Brief naar Uzljani in het gouvernement Minsk vervoerd met postwagon 45 МИНСКЪ – ЛИБАВА en briefkaart naar ВИЛНА / Vilna vervoerd met postwagon 46 ЛИБАВА – МИНСКЪ.



Afb. 8

Puzzelplaatje....

Briefkaart ontwaard met het lijnstempeltje Шадов / Sjadov, een gehucht aan de spoorlijn

Kalkuni – Radzivilishki. Op 15 mei vervoerd met de postwagon van die lijn: ПОЧТОВ. ВАГОНЪ КАЛКУНО – РАДЗИВИЛИШСК. Ж. Д., met stationsnummer 10. Na aankomst in Radzivilishki werd de kaart de zelfde dag nog overgegeven aan postwagon 45-46 van de lijn Romni – Libava: ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЪ № 45-46 met stationsnummer 9 van Radzivilishki. De volgende dag werd de kaart in Moeravjevo overgegeven aan de postwagon van de lijn naar Riga: ПОЧТ. ВАГОНА РИГО – МОЖЕИВ. Ж. Д. Aankomst in RIGA op 16 mei. In twee dagen in drie verschillende postwagons, dat moet een goede uitvoering van de dienstregeling geweest zijn.....



Polangen / Palanga

In de Russische tijd lag het havenplaatsje Palanga in het uiterste zuidwesten van het gouvernement Koerland, omgeven door de Oostzee en het gouvernement Kovno (**kaart afb.10**).



Afb. 9

1914. Nog een kaart over de grens tussen de gouvernementen Koerland en Kovno, goed te zien aan de afkortingen van de gouvernementenamen in de stempels: van ГРОБИНЬ in КУРЛ. naar МУРАВЬЕВО in КОВ. Van Grobin in Koerland naar Moeravjevo in Kovno (na 1918 van Grobina in Letland naar Mažeikiai in Litouwen). In verband met het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog werd de kaart in Libava aan een onderzoek onderworpen door censor nummer 3.



Afb. 10

Afb. 11

Brief van Polangen naar Libau, 1859. Het districtspostkantoor van Polangen beschikte voor de ontwaarding van postzegels over het rechtshoekige puntnummerstempel 240. Ter verduidelijking en voor de datering werd ook het tweetalige rondstempel ПОЛАНГЕНЪ – POLANGEN geplaatst.

De districtspostkantoren in Koerland gebruikten de nummers 234 (Bauska) tot en met 245 (Jakobstadt /Jēkabpils).





Afb. 12

Brief van de "КУПЕЦЪ", koopman M. Goodman in POLANGEN naar Coburg in Duitsland, 1911. Onder zijn naam geeft de afzender aan dat Polangen in de gouvernement Koerland ligt: Курляндской губ.

Het kaartje toont niet alleen de gehele gouvernementsgrens tussen Koerland en Kovno, maar maakt ook duidelijk dat Palanga en directe omgeving een enclave vormden.

Aanvankelijk gold de oude grens tussen de gouvernementen als de nieuwe grens tussen Letland en Litouwen.

Daardoor kwam Polangen, als Palanga, in Letland te liggen.

Bij de vaststelling van de definitieve grens werd Palanga aan Litouwen toegewezen, de overdracht vond plaats in maart 1921. Het Letse postkantoor functioneerde er van 19 juni 1919 tot 28 september 1920, ruim 15 maanden (afb. 13).



Afb. 13

Brief van PALANGA naar LONDON, 1-15 oktober 1919. Letse post.

Tarief: 35 kapeikas voor een brief naar het buitenland, voldaan met ter plaatse geperforeerde postzegels (t. 10). Wellicht is deze Letse brief dé krent.....

De Eerste Wereldoorlog

In de zomer van 1915 rukten Duitse troepen door de Baltische gouvernements op naar het oosten en noorden: Grodno, Suvalki, Vilno, Kovno en Koerland werden bezet. De opmars kwam tot staan voor Riga en de Daugava. Deze status quo duurde tot september 1917. Toen namen Duitse troepen Riga in en rukten daarna snel naar het noorden op in Lijfland en Estland. "Litouwen" en het zuidelijk deel van "Letland" gingen deel uitmaken van het zgn. "Postgebiet des Oberbefehlshaber Ost". Riga en het gebied ten noorden van de Daugava bleven Russische handen. Postverkeer tussen beide gebieden, door het Daugava-front, was onmogelijk en kwam pas weer op gang in december 1917 na het wapenstilstandsverdrag van Brest-Litovsk.



Afb. 14a
Ansichtkaart van Palanga, 1937



Afb. 14b
Kaart van PALANGA naar Kaunas, Litouwse post.

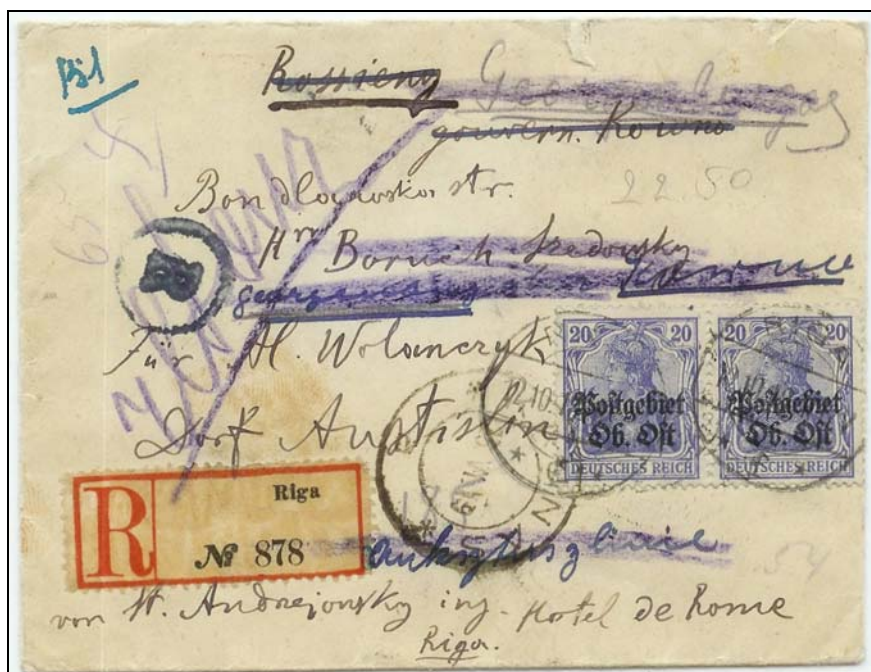


Afb. 15

Aangetekende brief van RIGA naar ROSSIE "gouvern. Kowno", 12-14 oktober 1918.

In Rossie / Raseiniai kon de brief niet worden besteld en werd doorgezonden naar "Georgenburg" / Jurbaskas. Het op 21 november geplaatste Duitse dagtekeningstempel GEORGENBURG heeft onderin de opmerkelijke toevoeging (LITAUEN). De brief kon ook daar niet bezorgd bij de geadresseerde, kwam uiteindelijk in handen van de Litouwse post en werd op 15 juni 1919 vanuit KAUNAS "retour" gezonden naar RIGA.

De afzender in "Hotel de Rome" had zijn kamer al lang verlaten waardoor de brief zijn omzwervingen beëindigde op het bureau der rebuten.



Afb. 16

Aangetekende brief van RIGA, 17 december 1918, naar "Schylele" (Schillehlen / Šilalė) in "Litauen". De brief bereikte het Duitse postkantoor van RUSS. KROTTINGEN en werd van daar op 23 december teruggezonden met de opmerking "Keine Postverbindung".

Het registratienummer "38" linksboven op de enveloppe is van het Letse bureau der rebuten in Riga.



Omdat het Duits-Russische front ongeveer twee jaar lang dwars door "Letland" liep en omdat Riga in die periode vanuit "Litouwen" onbereikbaar was, is de hoeveelheid post beperkt. Uit de laatste fase van de Duitse bezetting kan ik twee brieven laten zien (afb. 15 en 16). Ze tonen aan dat het in Litouwen en Letland roerige tijden waren

Letland en Litouwen, als onafhankelijke landen.

De problemen bij het vaststellen van de grens tussen Litouwen en Letland werden door de beslissingen van de Simpson-commissie relatief eenvoudig opgelost.

Veel groter waren de problemen die Litouwen had met Polen aangaande Vilnius (Wilno in het Pools) en het omliggende gebied. Poolse troepen bezetten het gebied begin 1919 en eigenlijk is het voor de Tweede Wereldoorlog door die kwestie tussen beide landen "nooit" meer goed gekomen. Pas na de bezetting van het oostelijk deel van Polen door de Sovjet Unie in 1939 werd het Vilniusgebied bij Litouwen gevoegd.

Direct postverkeer tussen Litouwen en het bij Polen gevoegde Vilniusgebied was niet mogelijk. Ook brieven vanuit Letland bereikten, via Litouwen, hun bestemming niet (afb. 17 en 18).

Afb. 18

Aangetekende brief van RIGA, 11 juni 1919, naar Zdziecior in de "Verwaltung Litauen", een begrip uit de tijd van de Duitse bezetting. Aangezien de plaats van bestemming was gelegen in het Vilniusgebied, kwam ook deze brief niet verder dan KAUNAS. Van daar op 27 juni naar Riga teruggezonden: "retour / kein Verbindung". Aankomststempel RIGA, 8 juli 1919.



Afb. 17

Aangetekende brief van RIGA naar "Wilna", 30 december 1918.

De brief is gefrankeerd met de eerste Letse postzegel en werd verzonden op de vierde dag na de opening van het Letse postkantoor in Riga. Weer vier dagen later zou de stad bezet worden door bolsjewistische troepen. Via het Duitse Königsberg, waar de brief werd gecensureerd, bereikte de brief KAUNAS, de "tijdelijke en voorlopige" hoofdstad van Litouwen.

Van daar werd de brief, voorzien van de aantekeningen "Zurück" en "Kein Verbindung" op 23 juni 1919 teruggezonden naar Riga, waaruit de bolsjewisten eind mei waren verdreven.

Aankomststempel 27 juni 1919.





Afb. 19

Brief van RIGA naar het landgoed Rusgie in Litouwen, te verzenden via "Station Wenta" aan de spoorlijn "Mosheiki – Preekuln", 2 dec. 1920.



Afb. 20

Briefkaart van Priekulē in Letland naar Riga, op 9 september 1933 verzonden met postwagon 12 van de spoorlijn LIEPAJA – RIGA. Deze postwagon reed via Mažaičiai in Litouwen.

Postwagons

Gelukkig ging er ook veel goed in het postverkeer tussen Letland en Litouwen. In ieder geval waren er goede spoorwegverbindingen, zowel vanuit Riga als vanuit Liepāja.

Het spoorwegknooppunt van Mažaičiai (het voormalige Moeravjevo) nam daarbij een

opmerkelijke plaats in omdat het treinverkeer tussen de twee belangrijkste Letse steden, Riga en Liepāja, via dit Litouwse station liep (afb. 19 en 20, lit. 3).

Om niet van deze verbinding afhankelijk te zijn legden de Letten daarnaast ook een directe

spoorlijn door Kurzeme / Koerland aan via Durbe en Saldus. Deze werd in 1927 in gebruik genomen door de postwagons 55 en 56, maar ook de route via Mažaičiai bleef bereden worden door de Letse postwagons 11 en 12.

Hier rijst de vraag of de Letse postwagons 11 en 12 die via Mažaičiai reden onderweg ook op de Litouwse stations stopten om passagiers te laten in- en uitstappen.

Nog interessanter is de vraag of op die stations Litouwers hun brieven en kaarten konden posten in de brievenbussen van de postwagons. Het eerste zou kunnen, het tweede lijkt onwaarschijnlijk. In Letse postwagons afgestempelde Litouwse post is niet bekend. Andersom wel.....

De Litouwse spoorwegen onderhielden een directe spoorwegverbinding tussen Riga en Kybartai aan de grens met Duitse Oost-Pruisen. Pas in 1937 werd er door de Letse postwagons een doorgaande postwagon ingezet tussen het grensstation Meitene en Riga.

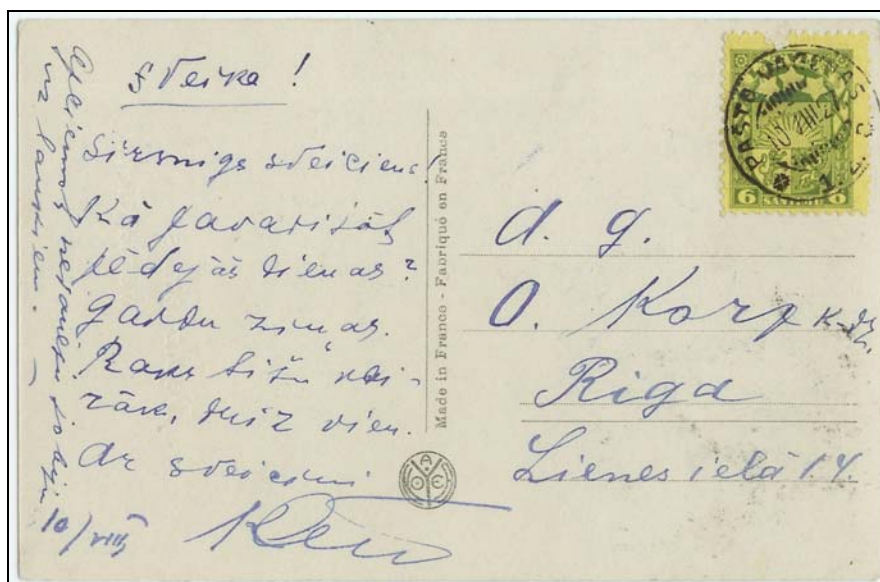
Voor de bewoners van de dorpen in het gebied tussen Jelgava en Meitene was het gebruik van de Litouwse postwagon niet ongebruikelijk. Het belang ervan werd door de autoriteiten erkend:

ze werden opgenomen in de Letse postale dienstregelingen (afb. 21a en 21b).

Afb. 21a

Briefkaart naar Riga, gefrankeerd met een Letse postzegel van 6 santimi, 10 augustus 1927.

De in het Lets geschreven kaart werd gepost in de brievenbus van de Litouwse postwagon 1.-2. van de route Kibartai – Riga. Rond dagtekenings-
tempel PAŠTO VAGONAS 1. – 2.
Dit stempel was in gebruik van 1920 tot 1927.



Afb. 21b

Briefkaart van de Letse grensplaats Meitene naar Riga, 10 juli 1929.

Gefrankeerd met een Lets zegel van 6 santimi en meegegeven aan de Litouwse postwagon 1 van de route Kybartai – Riga.

Ovaal dagtekenings-
tempel KYBARTAI – RYGA PAŠTO VAG. N. 1.



Gewone en ongewone post

Als ik tussen mijn Letse brieven en kaarten zoek naar poststukken die werden verzonden naar Estland of Litouwen, dan valt al snel op dat er naar Litouwen kennelijk veel minder post werd verzonden dan naar Estland. Daarom is het des te aardiger om die post te vinden, ook omdat sinds 1 december 1931 post naar Litouwen kon worden gefrankeerd volgens het binnenlandstarief (**afb. 22 en 23**). Het is lastig genoeg om daarvan een enigszins representatieve verzameling bijeen te zoeken.

Nota bene: creatieve lezers worden verwezen naar het slotwoord.



Afb. 22

Twee briefkaarten, allebei in 1928 verzonden, van DAUGAVPILS in Letland naar PANEVEŽYS in Litouwen. Of van DAUGAWPILS naar PANEVEZYS..... Beide kaarten gefrankeerd met een postzegel van 6 santimi, het Letse tarief voor een binnenlandse briefkaart.



Afb. 23

Firmabrief van RIGA naar Klaipėda, 20 mei 1936. Gefrankeerd met een postzegel van 20 santimu, het Letse tarief voor een binnenlandse brief.

Het postverkeer tussen afzenders en ontvangers, tussen schrijvers en lezers, verloopt niet altijd naar genoegen. Er gaat, zoals eerder in dit verhaal al duidelijk werd, zeker gedurende oorlogen nogal eens iets mis. Maar ook in stabiele tijden loopt het postverkeer niet altijd op rolletjes en dat wil nogal eens liggen aan de afzenders of ontvangers zelf: ze frankeren hun kaart of brief onvoldoende (of helemaal niet), ze verhuizen naar een onbekend adres of ze overlijden

Een paar voorbeelden

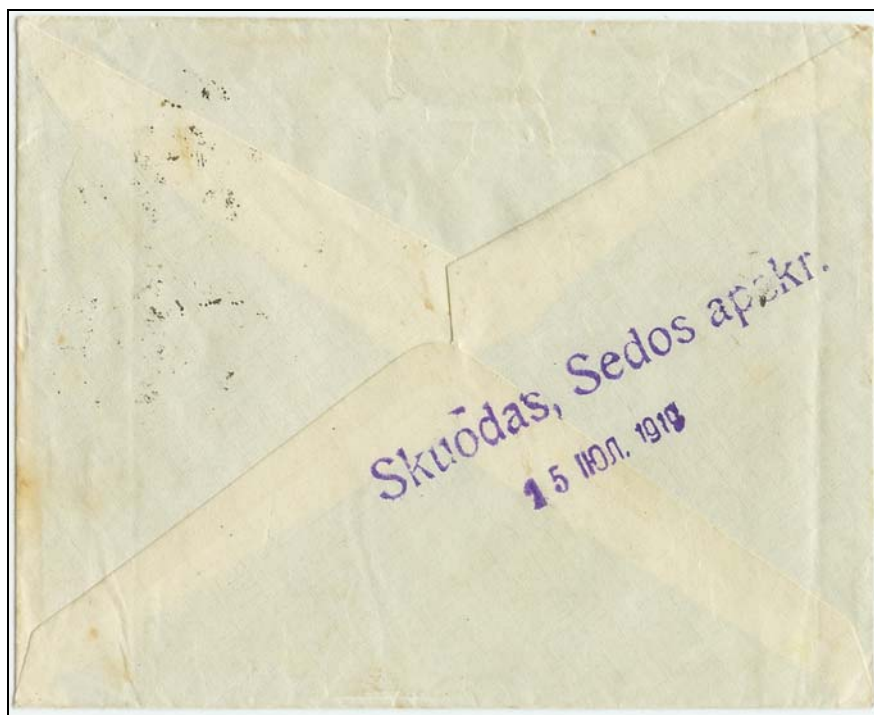


Afb. 24a

Brief van RIGA, 2 juli 1919, naar het landgoed Rusgie in het district Siady in het noorden van Litouwen. Dit adres zagen we al eerder bij afbeelding 19. Nu is de brief voor mijnheer Hoeltzermann die vriendelijk wordt verzocht hem door te geven aan "monsieur R. d'Arceville".

Omdat de afzender de brief onvoldoende frankeerde werd op het stationspostkantoor van Riga het T-stempel geplaatst en "10 k." geschreven. Dit zou betekenen dat het juiste porto 10 kapeikas bedroeg en dat is, gelet op de bekende tarieflijsten, maar de vraag.

In Litouwen werd de brief op 15 juli ontvangen op het postkantoor van SKUODAS en gedagtekend met een fraai provisorisch stempel (afb. 24b).



Afb. 24b



Afb. 25

Briefkaart van RIGA naar MAŽEIKIAI, 15 – 21 april 1922.

De kaart werd in Riga aanvullend beport omdat het porto geen 5, maar 9 rubli bedroeg.

In het ronde T-stempel werd "30 c." geschreven. De kaart werd verzonden via KAUNAS, wellicht werd daar op 17 april het ovale Damokėti-stempel geplaatst en het te betalen bedrag op 20 centu vastgesteld.



Afb. 26

Andersom: ongefrankeerde briefkaart van MAŽEIKIAI naar BOLDERAJA, 22-23 november 1929. In Mažeikiai werden over elkaar heen twee portstempels geplaatst: het ovale primokėti – stempel dat bedoeld was voor binnenlandse post en de internationale T in een driehoekig stempel. Te Riga volgde beporting met 12 santimi. Desondanks was de kaart binnen twee dagen in Bolderaja en moet dus wel vervoerd zijn met de Letse postwagon 12 die vanuit Liepāja, via Mažeikiai, naar Riga reed (afb. 20).



Afb. 27a

Aangetekende brief van de belastinginspecteur in BAUSKA naar VAŠKAI, 6-9 juni 1925.

De geadresseerde verscheen niet op het postkantoor om de brief af te halen: "non réclamé".

Na de gebruikelijke bewaartijd van twee maanden werd de brief op 10 augustus naar Bauska teruggezonden (afb. 27b).

Afb. 27b



Afb. 28a

Aangetekende brief, ook van de belastinginspecteur in BAUSKA, naar RAD-VILIŠKIS, 23 – 24 mei 1930.

In Radviliškis bleek de geadresseerde overleden: "Decedé. Kennelijk waren er geen nabestaanden die de brief van de belastinginspecteur in ontvangst wilden nemen (voelden ze nattigheid?) en werd de brief na twee bezorgpogingen na twee maanden naar Bauska teruggezonden. Het belastingkantoor bevestigde de ontvangst op 31 juli, het postkantoor een dag eerder (afb. 28b). Ook in dit geval levert een minder prettige omstandigheid een fraaie krent op.....



Afb. 28b



Tot slot

De basis voor dit artikel werd gelegd tijdens mijn voordracht in Geldermalsen op 19 maart

2011. Enige opmerkingen die toen door de aandachtige toehoorders werden gemaakt zijn in het huidige verhaal verwerkt.

Voor mij is wel duidelijk dat er ook Litouwse krenten bestaan, de keuze van de lekkerste is echter aan u.

Literatuur:

1. “Estse krenten.....”, door Ruud van Wijnen in “Het Baltische Gebied”, nummer 57, dec. 2010.
2. “James Young Simpson en het grensverdrag tussen Letland en Litouwen, 1920-1921” door Ruud van Wijnen in “Het Baltische Gebied”, nummer 49, dec. 2006.
3. “Muravjevo, meer dan Michail Nikolajevitsj....”, door Ruud van Wijnen in “Het Baltische Gebied”, nummer 47, dec. 2005.

De kaart bij afbeelding 10 is te vinden in de “Latvijas Vēstures Atlants”, Rīga, 2001.

Aan dit verhaal is een schrijfwedstrijd verbonden, een vervolg van een oude en geliefde traditie. De opdracht luidt als volgt: Beschrijf aan een geïnteresseerde leek in welgekozen en luchtige woorden waarom de vier verschillende dagtekeningstempels op de twee kaarten van afbeelding 22 u, als ware filatelist, zo boeien.

De tekst dient niet alleen boeiend en sfeervol te zijn, maar ook kort en bondig. De lengte mag niet langer zijn dan passend op een briefkaart.

Belangstellenden kunnen een briefkaart aanvragen bij de schrijver van dit artikel en worden verzocht hun schrijfsel ruim voor 1 april 2012 toe te zenden aan de voorzitter.

Alle inzendingen zullen worden voorgelegd en beoordeeld door een uitermate vaardige en rechtvaardige jury. Over haar ongetwijfeld weloverwogen oordeel kan niet worden gecorrespondeerd. De uitslag van de competitie zal worden bekendgemaakt tijdens de volgende bijeenkomst in Geldermalsen op 24 maart 2012. De winnaar ontvangt, zoals gebruikelijk, niet slechts alle eer en roem, maar ook een fraaie prijs.



DE NADAGEN VAN EEN POSTKANTOOR

Sijtze Reurich

In de Eerste Wereldoorlog was het Balticum bezet door de Duitsers. Het begon met Litouwen en Zuid-Letland in 1915. In september 1917 waren de Russen, die vóór de oorlog het Balticum in handen hadden gehad, zo druk bezig met onderlinge conflicten dat de Duitsers hun kans schoon zagen en Riga en de Estse eilanden bezetten. In februari 1918 volgde een nieuw offensief, waarbij ook de rest van Letland en Estland in Duitse handen kwam.

Het door de Duitsers bezette Balticum viel bestuurlijk onder de Oberbefehlshaber Ost. Het had een eigen postdienst, het *Postgebiet des Oberbefehlshabers Ost*. De postdienst gebruikte Duitse zegels met opdruk 'Postgebiet Ob. Ost'. De eigen postdienst was in feite een uitbreiding van de veldpost. Doorgaans zaten de plaatselijke veldpost en de civiele post in hetzelfde kantoor. Dat was bijna altijd het vroegere Russische postkantoor. Bij de kleinere postkantoren deden de medewerkers van de veldpost de civiele post erbij. Er was een beperkt aantal postkantoren met een eigen stempel en een onbekend aantal bijkantoren zonder eigen stempel. De post van een bijkantoor ging altijd langs een postkantoor, waar een stempel werd gezet.

Censuur in Riga

Alle post werd gecensureerd. Post naar Duitsland werd gecensureerd in Königsberg (nu Kaliningrad), post naar Duitslands bondgenoot Oostenrijk-Hongarije in Breslau (nu Wrocław). Post die binnen het Postgebiet bleef, werd gecensureerd in een van de 'Zensurstellen' in het gebied zelf. Toen de Duitsers Riga in handen hadden, richtten ze daar uiteraard ook een censuurkantoor in. Het was immers de grootste stad van het Balticum. Er werden in Riga vijf verschillende censuurstempels gebruikt. Vier daarvan bestonden uit een R in een cirkel, één was een R zonder cirkel. Tussen januari en november 1918 werd het overgrote deel van de post uit



Afb. 1

Brief van Pernaü naar Strausberg bij Berlijn, 26 oktober 1918. De brief is gecensureerd in Riga en Königsberg.

het noordelijke deel van het Balticum die naar Duitsland of Oostenrijk ging, eerst in Riga gecensureerd en daarna nog eens in Königsberg of Breslau. Op die post zien we dan twee stempeltjes: de R van Riga en bij post gecensureerd in Königsberg óf M.P.K. in een kastje óf de tekst 'Geprüft und freigegeben. Überwachungsstelle Königsberg i.Pr.', ook in een kastje (afbeelding 1). 'i.Pr.' staat voor 'in Preußen', 'in Pruisen'.

De post gecensureerd in Breslau heeft een stempel 'Geprüft Ü.-St. VI. A.-K.', ook al in een kastje. De letters staan voor 'Überwachungsstelle des VI. Armeekorps' (Controlepost van het Zesde Legerkorps).



Afb. 2
Briefkaart van Riga naar Lübeck, 12 december 1918. De kaart draagt allebei de censuurstempels van Königsberg, maar niet meer het censuurstempel van Riga.



Afb. 3
Brief van Riga naar Reval, 11 december 1918. Zie verder de tekst.

Capitulatie

Op 11 november 1918 capituleerde Duitsland. Voor die tijd had het land al veel troepen teruggetrokken uit het bezette deel van Rusland, omdat ze aan het westfront harder nodig waren. De resterende troepen vertrokken in de maanden november en december. De Zensurstellen gingen dicht, ook die in Riga. Alleen in Königsberg werd nog steeds gecensureerd. We vinden het stempeltje M.P.K. nog tot in oktober 1919 op post vanuit het Balticum naar Duitsland (**afb. 2**).

Ook de postkantoren sloten hun deuren. Niet allemaal tegelijk. Reval (het Estse Tallinn) werd bijvoorbeeld gesloten op 20 november 1918, terwijl de meeste postkantoren in Letland nog doorgingen tot 26 december 1918. Dat gold ook voor Riga. Het postkantoor werd overgedragen aan wie op dat moment de macht had in de stad. Want de Duitsers lieten een slagveld achter. Poolse, Litouwse, Letse en Estse onafhankelijkheidsstrijders vochten tegen bolsjewistische sympathisanten van het nieuwe regime in Rusland en reden ook elkaar wel eens in de wielen (zoals de Polen en de Litouwers). Daarnaast waren er ook nog aanhangers van de tsaar, die hun eigen plannetjes hadden, en avonturiers, zoals generaal Bermond-Avaloff, die in 1919 een eigen rijkje probeerde te stichten in Zuid-Letland en Noord-Litouwen.

Het postkantoor in Riga werd overgedragen aan de Letten, maar al in januari 1919 werd de stad veroverd door de bolsjewieken. De Letse regering week uit naar Liepāja. Pas in mei 1919 werden de bolsjewieken weer uit de stad verdreven.

Twee brieven uit de nadagen van het Duitse postkantoor

Ik kan, naast de kaart van afbeelding 2, nog twee poststukken laten zien uit de nadagen van het Duitse postkantoor. Toevallig zijn ze allebei naar Reval (Tallinn) gestuurd, dat toen al de hoofdstad was van het onafhankelijke Estland.

Afbeelding 3 laat een brief van Riga naar Reval van 11 december 1918

zien. De brief is niet gecensureerd. Het censuurkantoor in Riga was immers al gesloten en de brief ging niet via Königsberg. De postdienst van het onafhankelijke Estland (die geen stempel op de brief heeft gezet) constateerde dat Otto Glaeser, de geadresseerde, intussen niet meer in het Pension Bogdanowitsch in Reval/Tallinn verbleef, maar was verkast naar een pension in Helsingfors, de Zweedse naam voor het Finse Helsinki. Dus werd de brief doorgestuurd. De Finnen kregen de brief in handen en vonden dat de geadresseerde toch wel iets moest betalen voor de bezorging. Finland had geen portzegels en dus plakten ze een gewone postzegel van 25 penniä. Dat was het tarief voor een lokale brief in de laagste gewichtsklasse. Op 28 december 1918 ging de brief in Helsinki door de stempelmachine. Otto Glaeser heeft hoogstwaarschijnlijk 25 penniä moeten betalen aan de postbode voor hij de brief in handen kreeg. Een zegel van het Postgebiet naast een Finse zegel – het zal niet vaak voorkomen.

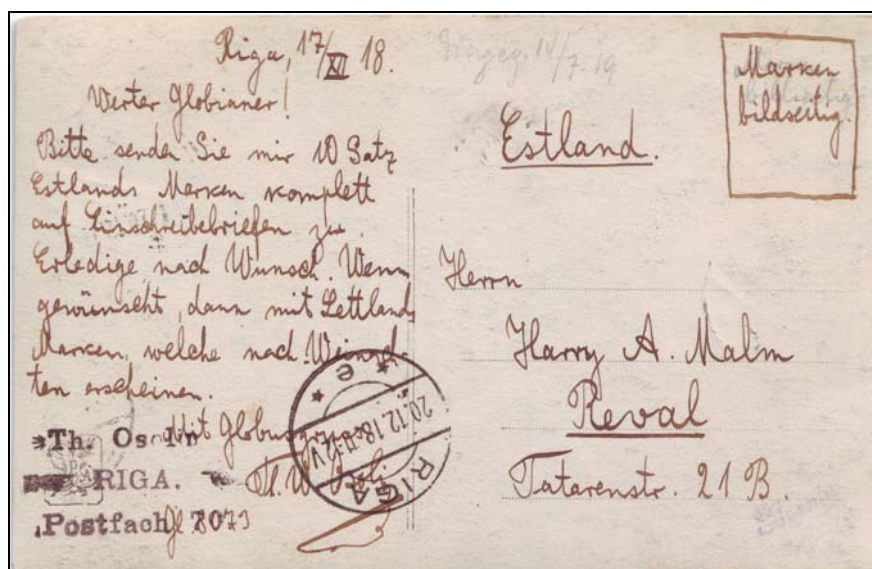
De kaart van afbeelding 4 is zeer filatelistisch.

De postzegels op de beeldzijde van een ansichtkaart plakken – dat deden eigenlijk alleen filatelisten. Toch is het tarief wel correct. 10 Pfennig was het juiste tarief voor een kaart binnen het Postgebiet en de Duitsers bleven dat tarief hanteren, ook al was Estland nu ineens buitenland geworden. Dat de de kaart filatelistisch was, blijkt wel uit wat de afzender schrijft: 'Bitte senden Sie mir 10 Satz Estlands Marken komplett auf Einschreibebriefen zu. Erledige nach Wunsch. Wenn gewünscht, dann mit Lettlands Marken, welche nach Weihnachten (sic) erscheinen.' Ofwel: 'Stuurt u mij alstublieft 10 series Estlandpostzegels compleet op aangetekende brieven. Ik handel de zaak af conform uw wensen. Desgewenst met Letse zegels, die na Kerstmis verschijnen.' Inderdaad waren op 24 en 30 november 1918 de eerste twee zegels van Estland verschenen. De eerste Letse zegel verscheen op 18 december 1918, één dag nadat de kaart geschreven was, maar twee dagen voordat hij werd verstuurd. Bij het postkantoor zal de zegel pas te krijgen zijn geweest



Afb. 4a

Voorkant van een ansichtkaart van Riga naar Reval, 20 december 1918. De postzegels zijn op deze kant geplakt.



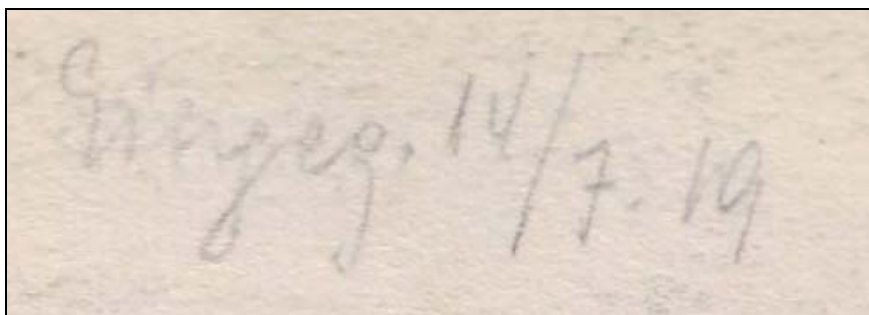
Afb. 4b

Achterkant van de ansichtkaart van Riga naar Reval, 20 december 1918. Zie verder de tekst.

nadat de Duitsers waren vertrokken, dus op 27 december 1918. Inderdaad, na Kerstmis dus.

De datum dat de kaart is verstuurd ligt negen dagen na die van de brief in afbeelding 3. In die tijd is er heel wat gebeurd. De Estse bolsjewieken lanceerden een grootscheeps offensief. Op 24 december veroverden ze Tartu (dat op de postroute tussen Riga en Tallinn ligt) en tegen het eind van 1918 stonden ze op 34 kilometer van Tallinn.

Begin 1919 begonnen de Esten een tegenoffensief en medio mei waren alle bolsjewieken verdreven van het grondgebied dat Estland claimde. In die tijd moet de ansichtkaart ergens onderweg zijn blijven liggen. Dat blijkt uit de potloodaantekening die de geadresseerde (wie anders?) op de kaart heeft aangebracht, boven het woordje Estland: 'Eingeg(angen). 14/7. 19'. Ofwel: 'Binnengekomen op 14 juli 1919'! Afbeelding 4c laat de aantekening vergroot zien.



Afb. 4c

Potloodaantekening van de geadresseerde.

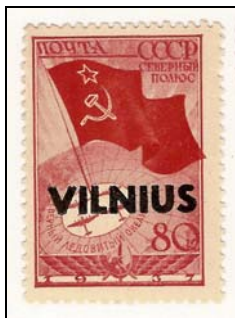
Literatuur

- Harry von Hofmann, *Das Postgebiet Ob. Ost auf dem Territorium der späteren Republik Lettland 1915-1920*, Harry von Hofmann Verlag, Hamburg, 2006.
- Karl-Heinz Riemer, *Die Postüberwachung im deutschen Reich 1914-1918*, Poststempelgilde 'Rhein-Donau' e.V., Düsseldorf, 1987.
- V. Hurt en E. Ojaste, *Eesti – Estonia – Estland – Philately & Postal History Handbook Catalogue – Philatelie & Postgeschichte Handbuch Katalog*, E-FÜR/NY-EFS, 1986, blz. 526-530 en 732-734.
- Esa Mattila, *Suomen Postimaksuja - Finlands Posttaxor - Finnlands Postgebühren 1881-1985*, eigen beheer, Espoo, 1985 (voor het tarief van de brief met de Finse postzegel).

DRIE VILNIUS OPDRUKKEN : HELEMAAL VALS OF TOCH NIET HELEMAAL?

Olav Petri

Dankzij Prof. Dr Uwe Klein kan een duidelijk antwoord gegeven worden op deze vraag. Ik begin echter bij het begin.



Als gelukkige bezitter van drie met VILNIUS overdrukte 80 kopeken postzegels wilde ik de waarheid weten. Immers, ze zijn volop vervalst, en mijn exemplaren zijn alle drie anders, dus er was enige hoop. Op elk van de drie zegels viel wel wat aan te merken.

De eerste heeft een wat onscherpe druk en een letter “S” die iets afwijkt van vorm, wellicht door de onscherpte. De inkt vertoont een lichte glans. In de gom is de indruk te zien van de opdruk, dus het is geen vlakdruk.

De tweede heeft een Russisch stempel waarin het begin van Daugavpils te herkennen valt, een plaats in Letland aan de spoorlijn die vanuit Vilnius naar het noorden loopt. Op zich een plaats waar men een ongestempelde zegel alsnog afgestempeld kan hebben. Hamer en sikkels in het stempel lijken gekapt te zijn, of het stempel is slordig afgedrukt. De opdruk is iets minder scherp dan op de derde zegel.

De derde zegel heeft een erg vreemd stempel, paarsblauw, waarin de Litouwse “vytis” te zien is en enkele letters van een Litouws woord of een plaatsnaam. Je ziet duidelijk “...ILNIA” plus een “J”? onderaan “...TO” plus iets als “KOV” en onder de vitis nog “Lietuva! (met een uitroepteken)”. Telkens moet er gezien de posities van de letters --en een keer een uitroepteken-- nog iets voor



en/of er achter gestaan hebben. Met behulp van het onvolprezen stempelboek van Fugalevicius werd duidelijk dat het paarse stempel qua opzet een dienststempel betrof. Fugalevicius meldt dergelijke stempels echter niet voor de periode 1941 maar uit de begintijd van de Litouwse post. Hulp kwam van Jan Kaptein die scans stuurde van een artikel over deze zegels uit een Amerikaans tijdschrift, Filatelistu Draugijos Lietuva Biuletėnis nummer 207 (1989) met een artikel van Richard Estka. Hierin beschrijft de auteur de geschiedenis van de Vilnius opdrukszegels. Het lijkt wel of hij er zelf bij is geweest. Een comité kreeg toestemming van een Duits militair deze opdruk te laten aanbrenge op de aanwezig sovjetzegels. De overdrukte zegels zijn uitsluitend in Vilnius en directe omgeving, bijvoorbeeld in Trakai, in gebruik geweest van 17 juli tot 27 augustus. De opdruk werd verzorgd, in typografie, door Spindulys, een bedrijf van naam. Afmetingen bij de 80 kopeken: 19 bij 3,5 mm. Mijn drie exemplaren hebben allemaal deze afmetingen. Overigens, de lagere waarden hebben een kleinere opdruk, de 1 roebel is in groen en een fractie hoger. Er komt een minder geslaagde “S” voor alsmede een enkele kopstaande opdruk. Met behulp van plaatsnamen en een lijstje postkantoren in Vilnius en directe omgeving probeerde ik de letters in het stempel te “linken” aan een van deze kantoren.



Helaas, dat leverde dus niets op.

Richard Estka meldt vervalsingen uit de oorlogstijd, een doffe opdruk in plaats van licht glanzend, terwijl het gebruikte groen “levendig” groen is in plaats van “normaal” groen. Van de 80 kopeken zijn er 8000 gedrukt, van de groene 5000, van de lagere waarden in enkele gevallen 80.000 stuks.

Een van mijn exemplaren vertoont de genoemde glans wel, maar had een onscherpe druk die je niet verwacht van Spindulys. De zegel met een sovjet afstempeling was wat korrelig. Enige glans op de zegel met vytis stempel kon ik niet ontdekken. Kortom: dood spoor.

Als lid van filatelistische studiegroepen heb je een brede kring medeverzamelaars tot wie je je kunt richten. De filatelist Martin Bechstedt vond het materiaal erg verdacht en stelde voor de hulp van professor Klein in te roepen. Bernard Felz had ook twijfels. Met enige schroom wendde ik mij tot professor Klein. Ik stuurde de zegels op met begeleidende brief. Het verlossende woord kwam inderdaad van hem. De zegel met onscherpe opdruk is een grove vervalsing. De zegel met het “Dauga” stempel bleek een opdruk te hebben die met behulp van een fotokopieerapparaat aangebracht was. Inderdaad kan ik de opdruk losmaken door met een pincet er overheen te

krassen. Met het blauwvioletten dienststempel op de derde zegel kon ook professor Klein niets. Hij berichtte echter dat de opdruk echt was! Met het dienststempel heeft iemand geprobeerd de postzegel nog interessanter te maken. Wat ontzettend jammer....

Rest mij de echte opdruk nader te bestuderen. Wellicht met een kwartslamp of anderszins. Suggesties zijn welkom.

◀

LPS : tijdschrift en internetsite

Jan Kaptein

Het blad van de LPS – **Journal of the Lithuania Philatelic Society** – is nog steeds voor een deel in het Litouws en voor een deel in het Engels, maar het uiterlijk is gemoderniseerd. En nu in kleur.

Het laatste nummer -2011 ; no. 239- opent met een interessante bijdrage van John Neefus over de stempels van het Memelgebied. Het gaat om de periode vlak na de eerste wereldoorlog: echte en veel valse stempels. In het artikel worden vervalsingen getoond en aangegeven hoe de vervalsingen te herkennen. Ook de vervalsingen van het latere Klaipeda-stempel komen aan de orde.

Vytautas Doniela heeft in het vorige nummer -238- een inventarisatie gegeven van brieven met de 50 cent souvenirofdruk. Deze brieven zijn vervoerd met de 2^e trans-Atlantische vlucht van Lt. Feliksas Vaitkus (1935).

Het stempel 3 oktober 1935 is de dag van de officiële overhandiging op het hoofdpostkantoor van Kaunas. Maar er ook een stempel 2 oktober 1935 toegevoegd: de dag van aankomst in Litouwen.

De Litouwse delegatie op het Vredescongres in Parijs had het ook druk met de handel in Litouwse postzegels. Julija Normantienė vertelt het verhaal er rondom heen. Om aan geld te komen werd verzocht om zegels voor de verkoop. Uit documenten blijkt dat er geleverd werd in de waarden 75 skatikai, 1, 3 en 5 auksinai. Dit kunnen dus alleen de gekleurde eerste zegels uit Berlijn zijn. Het ging dus niet om de 'Mariampole'-drukken, zoals wel eens gespeculeerd is. De Mariampole-drukken zijn daarom particulier initiatief.

Een tweede artikel van Vytautas Doniela gaat over de postverbindingen tussen Zweden en Litouwen 1900-1944.

De site LithianianPhilately is de site van de LPS geworden. De oude site -

<http://withgusto.org/lps/> - gaat in januari uit de lucht.

Via de nieuwe site -

<http://lithuanianphilately.com/lps> - kan men uiteraard lid worden en betalen (paypal geïntegreerd).

Ook is het mogelijk om de oude nummers (1-238) in digitale vorm te bestellen en binnen te halen. Het duurt even, maar dan heb je ook wat (1,7 Gigabyte).

In nr 238 staat de hiervoor genoemde inventarisatie van brieven met de Vaitkus 50 vent opdruk. Een ander artikel van Vytautas Doniela –in het Engels- gaat over de postgeschiedenis van Vilkaviškis 1915-1919. Hier was veldpoststation nr. 165 gevestigd (23 februari 1916-eind november 1918) en de auteur laat ook een veldpostkaart met dit stempel zien. Vanaf februari 1917 werden ook twee stempels zonder nummer hier gebruikt. Ook van het civiele Ob.Ost kantoor is een brief te zien: in het stempel wordt aanvankelijk (januari 1916) de Poolse naam Wylkowyszki gebruikt, later is dit vertaald tot Wilkowischki (1 oktober 1916- 28 december 1918). Ook worden detail gegevens over het begin van het Litouwse postkantoor, vanaf 29 december 1918: postmeesters, beschikbare zegels, vroege post, afstemmingen. Ook de Grenzschutz Ost speelde een rol in de postgeschiedenis van Vilkaviškis. De illustraties zijn ook in dit nummer al in kleur.

In nr 237 schrijft V. Doniela een lang artikel: Lithuania and the World – By Air Mail, Part Four. Dit vervolg op eerdere artikelen gaat over de verbindingen met Zuid-Amerika.

Er valt nog heel wat te lezen.

◀

TERUGKOMEN OP

Jan Kaptein,
Ruud van Wijnen

In deze rubriek komen we terug op eerdere artikelen.

Railway post in Lithuania in HBG 56

Arunas Sakalauskas stuurde een aanvulling voor de tabel van lijn 17-18 (p. 71): spoorpoststempel van lijn 18, gedateerd 26.II.27, dus Telšiai-Šiauliai, type 2c (klein-rond met beide plaatsnamen), de vroegst bekende datum.



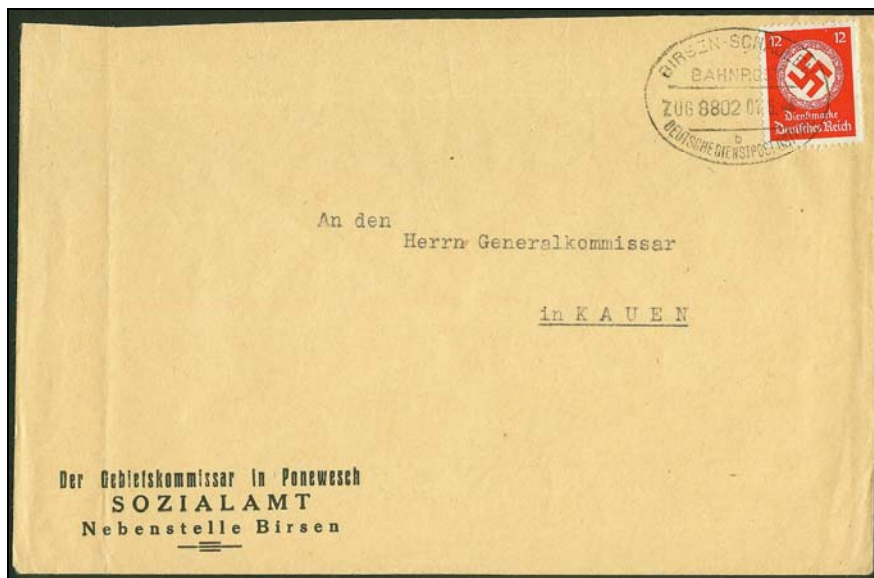
Dirk Stratmann stuurde een aanvulling op het hoofdstuk over de Ostland-periode.

Uit zijn collectie een brief met het stempel Eydtkau-Wilna (afb. 1): beide stempels Wilna-Eydtkau en v.v. (ik zie nu dat in HBG 56 een tikfout zit: Eytkau) werden gebruikt in 1943, maar handgeschreven data en treinnummers – in de stempels – zijn nog niet gesignaleerd.

Verder is er nu als aanvulling op het boek een mooie brief met het stempel Birsén – Schaulén (afb. 2).



Afb. 1 (coll. Dirk Stratmann)



Afb. 2 (coll. Dirk Stratmann)

Dit stempel van de lijn Birsén-Schaulén – type ‘Oval German II/DDO, kenletter ‘b’ is in een eerdere periode gebruikt met Zug 532 (HBH 56, tabel, p. 99). Zug 8802 kan dus aangevuld in de tabel, 01-6-1944.

Van de lijn Minsk – Wilna worden wel twee stempels genoemd uit 1943-1944, maar hier zijn geen afbeeldingen van: MINSK (OSTLAND) – WILNA met volgletter ‘a’ en met volgletter ‘b’. Een derde stempel – uit 1943- is wel op

een slechte scan te zien: Minsk-Wilna-Minsk (afb. 3).

Veel afbeeldingen van stempels zijn alleen bekend van het 'Stempelbuch' van de Firma Gleichman.

Als er nieuwe stempels nodig waren werden ze besteld door de 'Oberpostdirektion/OPD' bij een fabrikant, bv. Gleichmann, Raab of Braungart. Ald het stempel gereed was werd een proef-afdruk gemaakt in het 'Auslieferungsbuch' en verzonden naar de OPD. De datum van de proef-afdruk is de leveringsdatum en soms wordt het eerste echte gebruik al gesignaleerd 3-4 dagen daarna. De trein-nummers in stempels van het boek betekenen niets: test.

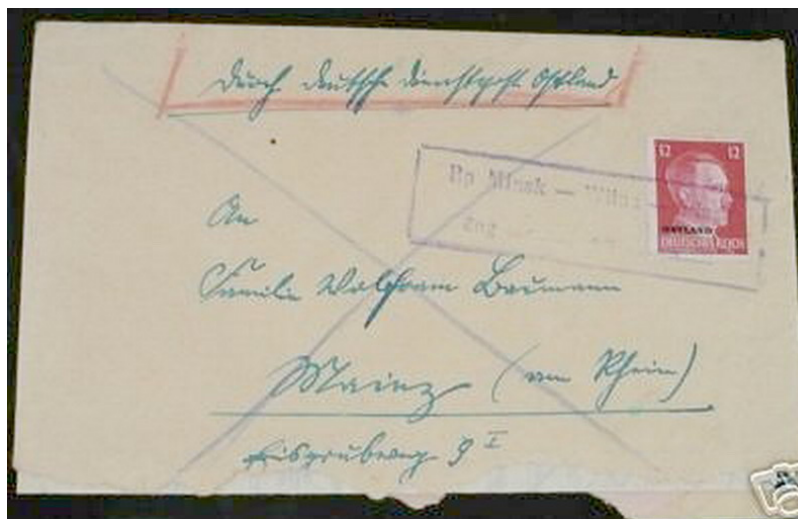
De 'Auslieferungsbücher' van Gleichmann – de grootste stempelfabrikant toen en nu- is in het Museum voor Communicatie in Berlijn, verder ook in Nürnberg en Frankfurt. De Bundesarbeitsgemeinschaft Bahnpost heeft een aantal boeken kunnen kopiëren. In het museum is momenteel geen beheerder, zodat de boeken nu niet raadpleegbaar zijn. Van veel stempels uit deze boeken is er geen aanwijzing dat ze ooit gebruikt zijn. Hieronder een aantal voorbeelden.



Ook uit het stempel-boek van Firma Gleichmann & Cie:



Het stempel van de lijn Panevėžys-Joniškėlis.- is het type 'oval German



Afb. 3

III' (tweetalig Duits-Litouws, code letter a , gedateerd 29-4-1944. In HBG 56 is Zug 8812 –met dit type stempel- gesignaleerd.



Het stempel van Zug 7822 - de lijn Panevėžys-Švenčionėliai.- is ook van het type 'oval German III' (tweetalig Duits-Litouws, code letter a , gedateerd 29-4-1944. Hiervan zijn geen aanwijzingen dat dit type stempel ook op deze lijn gebruikt is. In HBG 56 is op het traject Panevėžys-Švenčionėliai alleen het ovale Litouwse stempel (lijn 9) gesignaleerd.

De ovale stempels WILNA (VILNIUS) - EYDTKAU met de kenletters a,b and c zijn genoemd door Schultz, maar waren nog nooit te zien. Hier dus wel de afbeeldingen met de kenletters d & e – geleverd door Gleichmann in december 1943. Maar er is geen spoor van gebruik van deze stempels.



Joop van Heeswijk
Jan Kaptein,
Olav Petri
Ruud van Wijnen

Rossica **Voorjaar 2011, No. 156**

Honderdvierendertig pagina's dik, helemaal in kleur. Voor sommige stukken ga ik er nog eens goed voor zitten. Deze keer geen onderwerpen met links naar de Baltische streken, maar wel veel ander moois. Een stuk over de Tiflis post, tja, wie heeft die zegels, maar vooral pagina na pagina over zemstvozegels trekken de aandacht. Het betreft kleurenillustraties van al-bumpagina's zemstvozegels, een museumcollectie uit het Smithsonian postmuseum in Washington, geschenken van vroegere verzamelaars. Moskoff,

Gayle en Skipton schreven over brieven die je niet wilt ontvangen, namelijk het bericht dat een soldaat, je man, je zoon gesneuveld is. Hoe ging die berichtgeving tijdens de Tweede Wereldoorlog in zijn werk, hoe zagen de standaardbrieven er uit. Er zit ter vergelijking materiaal uit Amerika bij, eigenlijk van dezelfde aard.

Kolchinsky schrijft een thematisch artikel over een onderwerp waar ik ook aan werkte en dat ik nu anders moet aanpakken: Stalin op Russische zegels. Gelukkig maaide Kolchinsky niet alle gras voor mijn voeten weg.

David Skipton en Vesa Järvisjö schreven over Finse postkantoren in de USSR. Het betreft de regio Petsamo richting het voormalige drielandenpunt Noorwegen, Finland, Rusland. De Winteroorlog van 1939-1940 en de deelname van Finland aan de oorlog tegen Rusland aan Duitse zijde leidden tot annexatie van Fins gebied, maar bij dit drielandenpunt speelden ingewikkelde zaken rond energievoorziening van Russische bedrijven. De postkantoren verzorgde de post van Finnen die werkten op huidig sovjet gebied en waren actief tot 1959. Post mocht alleen richting Finland verzonden worden. Zeer zeldzaam materiaal. Ook in later tijd werkte de Finse post

Gerecenseerde tijdschriften of artikelen daaruit kunt u tegen porto- en/of kopieerkosten opvragen via de redactie.

in de USSR bij een elektrische centrale, inclusief tot in 1985 een postkantoor voor de Finnen. De stempels zijn dus Fins, je moet het van de paar plaatsnamen hebben.

Sorokin schrijft over cinderella's, uitgegeven voor de Russische kerk in Sjanghai. Skipton vertaalde een artikel van Pavel Pavlov over proeven en ontwerpen van sovjet zegels, o.a. de grote hongerezegels, de etnografische serie e.a. Mirsky en Waterman gaan door met hun plaatfoutjes USSR, waaronder heel duidelijke met de tekst CCOP i.p.v. CCCP op de Noordpoolvlucht van de jaren '30.

Werbizky haalde de Verre Oosten Republiek uit de kast, een tijdelijke staat in Siberië die uiteindelijk opging in de USSR. Postwaardestukken, proeven, krantenbandjes, zelfs een postwaardestuk, gewijd aan scouting.

Levandovsky deed een ontdekking op gebied van de ROPiT, stempels met een ovale "spoorweg"-vorm en plaatsaanduiding. Het heeft te maken met een spoorwegbedrijf dat uiteindelijk deel uitmaakte van de ROPiT, en dat eigen stempels had. Ook te vinden van plaatsen die geen treinverbinding hadden RRR!.

Epstein schrijft over Russische veldpost in Roemenië tijdens de eerste wereldoorlog. Roemenië koos voor de geallieerden, kreeg geweldig klopp en eindigde als een staatje langs de rivier Proet met Yasi als hoofdstad en een Russisch leger om Duitsers en Oostenrijkers in bedwang te houden. Inclusief lijstje veldpostnummers.

Eindelijk... "Oud" is leuk, maar er is ook "nieuw" te ontginnen terrein! De gebroeders Serebryakov pakken een modern onderwerp op, provisorisch uit Pskov, 1993-1995. Frankeermachines verhoogden de nominale waarden van postwaardestukken. Handig waarschijnlijk, maar eigenlijk waren provisorisch niet nodig door administratieve maatregelen vanuit Moskou. De-

ze bijfrankeringen waren wel officieel. De auteur wijst erop dat de meeste losse frankeermachine "postzegels" die bijgeplakt konden worden, een idee waren van filatelisten. Er komen dan ook veel waarden voor die nergens toe dienden. Ik hoop wel dat ik het allemaal goed begrepen heb.

Olav Petri

Phillit 2010 ; No. 54

In dit nummer publiceert Edmundas Liesis het vierde deel over de aantekenstempels van Kaunas.

Ričardas Vainora beschrijft een nieuwe service van de Litouwse post: speciale dozen, waarvan de verzendkosten al vooruit betaald zijn (in de prijs van de doos). Op de dozen is het logo van de post gedrukt en op de andere kant van de doos is vermeld dat de service vooruit is betaald. Een soort postwaardestuk, maar niet zo op te bergen in de verzameling.

Je kan natuurlijk wel een deel van de verzameling opbergen in de doos. Een artikel van Antanas Jankauskas behandelt een profdruk van Mi. 72 (80 Sk.) uit 1920.

Antanas Burkus laat brieven zien met frankeermachinstempels –Kaunas-, waarin ook een aantekenstempel is opgenomen.

Phillit 2011 ; No. 55

Antanas Jankauskas geeft een overzicht van de Litouwse IRC's (International Reply Coupons), 1922-2009. Edmundas Liesis gaat nu in op de handgeschreven aanteken-aanduidingen.

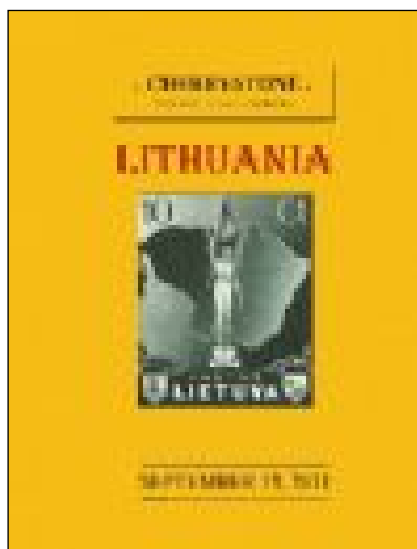
Phillit 2011 ; No. 556

De collectie van de bekende filatelist Charles Matuzas (1909-1995) is geveild. Deze bijzondere collectie – en dus bijzondere veiling- komt aan de

orde in artikelen van Antanas Jankauskas en Vitaly Geyfman. De opbrengsten –en afbeeldingen– van de veiling bij Cherrystone (13 september 2011) zijn te zien via de site van Cherrystone:
www.cherrystoneauctions.com

Een heel bijzonder stuk op de veiling was de kaart met de eerste Litouwse postzegel (afb. 1).

De catalogus van deze veiling kan ook via Cherrystone besteld worden.



In een ander artikel van Antanas Jankauskas gaat het om vervalsingen: ongeperforeerde zegels. Voor de fabricage is een goede schaar voldoende.

Jan Kaptein

Philatelia Baltica, ForGe Lettland 2011 ; nr. 132

Ook in deze aflevering weer aandacht voor stempels en poststukken, al dan niet echt. Zoals gewoonlijk wordt er veel aandacht besteed aan allerlei valseriken, m.n. uit de periode van de eerste republiek. Verder wordt gewezen op twee nieuwe studies, n.l. *Lettische Feldpost 1919-1920* en *Truppensiegel für portofreie Sendungen 1919-1922*, beide een initiatief van Juris Mors. Daarnaast stukjes over telegrammen, retourgezonden post, Walk II of West. Ook nu weer aandacht voor nieuw verschenen zaken,



Afb. 1

Kaart, gefrankeerd met de eerste Vilnius uitgave 1918, 10 sk met het stempel Wilna, 27-12-1918, geschreven door de Litouwse activist Dr. Jonas Basanavicius, oprichter van de eerste Litouwse krant *Ausra*. Het stempel is overgebleven uit de Ober-Ost-periode. Hij speelde een grote rol in de onafhankelijkheidsbeweging en was een van de ondertekenaars van de onafhankelijkheidsverklaring op 16 februari 1918.

o.a. een nieuwe IRC (voor zover ik weet zijn deze in Nederland al geruime tijd afgeschaft), postzegels en gelegenheidsstempels. Tot slot o.a. nog een interview met Rolf Louis en de traditionele brievenbus (vraag en antwoord).

Eesti Filatelist, van de EFÜR 2011 ; 42

Dit degelijke tijdschrift heeft, zoals gebruikelijk, een aantal langere, zeer leeswaardige artikelen. Al enige jaren zijn de artikelen zowel in het Ests als in Engels. Grand Old Man Elmar Ojaste schrijft over postkoetsstations en verbindingen in het district Suure-Jaani in de 19e en 20e eeuw; met vele oude foto's. Erik Sjögren gaat in op de plaatfouten van de cijferzegels van 5 en 10 penni (Mi. nrs 6, 7 en 8). Een mooie aanvulling op het Handboek. Een overzicht van portvrijdom voor dienstplichtigen wordt gegeven door Peeter Sgirka. Elmar Ojaste besteedt aandacht aan de organisatie van de post tussen Zweden en Estland sinds 1991. Uno Schulz gaat in op de filatelistische zestiger jaren. Mart Aru beschrijft de verschillen bij de Estse vuurtorenzegels. Tot slot wordt aandacht besteed aan de 90e verjaardag van Elmar Ojaste, waarbij een selectielijst van artikelen van zijn hand

wordt gegeven. Zoals altijd is het genieten geblazen bij het lezen van Eesti Filatelist.

Eesti Post van de ArGe Estland 2011 ; 53

In deze aflevering een artikel over de FDC van de eerste postzegels van Eesti Post 1991. Vervolgens o.a. artikelen over radioluistervergunningen, Lydia Koidula, het vervolg van het stuk van Hans-Otto v. Lilienfeld-Toal, verlevendigd met afbeeldingen van oude prentbriefkaarten. Osip Benenson beschrijft de nieuwe posttarieven; hij verzorg ook nu weer de rubiek nieuw verschenen. Peter Feustel beschrijft nieuw verschenen publicaties. Hij besteedt verder aandacht aan enige interessante poststukken, aan het Estse radiomuseum, en aan telefoonrekeningen tijdens de Duiste bezetting in de 2e Wereldoorlog. Het luistergeld tijdens de Sovjet-bezetting wordt beschreven door Jaan Otsason. Verder aandacht voor verenigingsnieuws. Tot slot geeft Max Kromm een overzicht van recent verschenen postwaardestukken. Kortom een veelzijdige en leeswaardige aflevering, en voor iedere Estlandverzamelaar aan te raden.

Joop van Heeswijk